

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**BEZDOMOVECTVÍ SE ZAMĚŘENÍM NA
MLADOBOLESLAVSKO**

Autor práce: Petr Kadeřábek

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Bc. Josef Kříha

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Bc. Josefu Křihovi, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

KADERÁBEK, P. *Bezdomovectví se zaměřením na Mladoboleslavsko : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2015. 80 s. Vedoucí bakalářské práce : Mgr. Bc. Josef Kříha

Klíčová slova: bezdomovec, bezdomovectví, typy a příčiny bezdomovectví, sociální zařízení

Bakalářská práce řeší bezdomovectví jako jeden ze sociálně patologických jevů, které významně ovlivňují dnešní společnost. Teoretická část shrnuje vývoj tohoto jevu od prvotních počátků, kterými se literatura zabývá až do současné doby. Osvětluje klíčová slova této problematiky bezdomovec a bezdomovectví, které se jako neurčité pojmy snaží charakterizovat pohledy renomovaných autorů zabývajících se tímto jevem. Analyzuje příčiny vzniku bezdomovectví a určuje jeho formy (typy). Teoretická část práce rovněž zmapuje cíle a poslání nejdůležitějších organizací, které se zabývají pomocí osobám bez domova a definuje konkrétní sociální zařízení provozované těmito organizacemi. Závěr teoretické části zkoumá vliv bezdomovectví na práci Policie České republiky. Výzkumná část práce analyzuje zkušenosti příslušníků Policie České republiky ve městech Mladá Boleslav a Mnichovo Hradiště za účelem zjištění stavu a vývoje vlivu bezdomovectví na jejich práci a dále na vědomosti týkajících se pomoci těmto osobám, k čemuž byla využita výzkumná technika v podobě dotazníkového šetření.

ABSTRACT

KADEŘÁBEK, P. *Homelessness Focuses on the Region of the Mladá Boleslav : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2015. 80 p. Supervisor : Mgr. Bc. Josef Kříha.

Key words: homeless, homelessness, types and the causes of homelessness, social facilities

This bachelor thesis deals with homelessness as one of the social pathological effects, which significantly influence current society. The theoretical part summarizes development of this effect from the primary beginnings, which are mentioned in literature till contemporary time. It clarifies the key words of this issues like homeless and homelessness, which as indefinite concepts try to define the opinions of respected authors ,who specialize in this field. The thesis analyses the causes of homelessness formation and defines its forms. The theoretical part of this work maps the aims and mission of the most important organizations which concentrates on helping people without home and it gives a definition of particular social facilities run by these organizations. The conclusion of theoretical part discusses the influence of homelessness on the work of Czech Republic Police Force. The research part analyses experiences of Czech Republic Police officers in the towns Mladá Boleslav and Mnichovo Hradiště with the purpose of finding out how the current development of homelessness influences their work and how this knowledge translates to help for these people.

Obsah bakalářské práce

Úvod.....	7
1 Cíl a metodika bakalářské práce	9
2 Historie, pojmy, typy a příčiny bezdomovectví.....	11
2.1 Historie bezdomovectví.....	11
2.2 Základní východiska a pojmosloví bezdomovectví a bezdomovec	15
2.2.1 Pojem bezdomovectví	15
2.2.2 Pojem bezdomovec	17
2.3 Typy bezdomovectví	18
2.4 Příčiny bezdomovectví	23
3 Instituce poskytující pomoc lidem bez domova, neziskové organizace.....	31
3.1 Druhy sociálních zařízení pro bezdomovce	32
3.2 Neziskové organizace.....	40
4 Vliv bezdomovectví na práci Policie České republiky	45
4.1 Bezdomovci jako pachatelé protiprávního jednání	46
4.2 Bezdomovci jako oběti protiprávního jednání	52
5 Praktická část	56
Závěr.....	74
Seznam použitých zdrojů	76
Seznam grafů	79
Přílohy	80

Úvod

Předmětem bakalářské práce je problematika bezdomovectví, kdy se jedná o sociálně patologický jev, který je jednou z forem sociálního vyloučení. Vzhledem k současné zhoršující se životní situaci obyvatelstva České republiky se neustále zvětšuje hranice mezi bohatou vrstvou obyvatelstva a chudou vrstvou. Zároveň dochází ke snižování počtu lidí patřících do střední třídy. S narůstající chudou vrstvou obyvatel roste i počet obyvatel bez přístřeší. Touto problematikou se čím dál častěji musí zabývat bezpečnostní složky zejména tedy Policie České republiky či pracovníci Městské policie a dále pak obecní či městské úřady, protože bezdomovci figurují jako pachatelé či oběti trestných činů či správních deliktů.

Faktorů ovlivňujících životní situaci člověka je mnoho, přičemž stačí málo, aby se člověk ocitl ve svízelné situaci jako člověk bez přístřeší či domova. Může se jednat o nepředvídatelné jevy jako je dlouhodobé onemocnění, ztráta zaměstnání a nemožnost si najít nové pracovní uplatnění, problémy v rodině – možnosti exekucí apod.. Často je bezdomovectví rovněž spjato se sociálně patologickými jevy jako závislost na drogách či alkoholu, gamblerství atd.. Dle Svatoše i Novotného se Zapletalem¹ toto bývá často zapříčiněno slabou vůlí člověka, vypěstovanou závislostí a neschopností vyhledat lékařskou pomoc, přičemž díky těmto problémům se osoby bezdomovci stávají hlavně vlastní vinou. Tak či tak vzhledem k nízké informovanosti občanů o této problematice nejsou lidé schopni často pomoci těmto jedincům, které potkávají polehávající na lavičkách, v parcích, sedících v čekárnách autobusových či vlakových nádražích, přespávajících pod různými mosty, využívajících přírodních úkrytů (přespávání ve skalách apod., ať už sami nechtějí nebo z důvodu, že neznají organizace zabývající se pomocí těmto lidem a nejsou schopni tuto radu poskytnout. Širokou veřejností je bezdomovec vnímán jako něco nechtěného a pro život většinové populace obtěžujícího. Pokud takový člověk potká bezdomovce ležícího na lavičce nebude ho s velkou pravděpodobností vůbec oslovovat, protože má za to, že je nejspíše opilý. Nebude ho zajímat, zda to není zapříčiněno třeba nějakými zdravotními problémy. Když se zaměříme na informovanost mezi bezdomovci, je na velmi nízké úrovni. Osoby bez

¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI, 2004. s. 113-120.
SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 24-33.

domova zpravidla nemají přístup a možnosti, aby mohli sledovat televizi, poslouchat rádio či si kupovat denní tisk. Informace se nejčastěji dozvídají sami mezi sebou.

Autor této práce si problematiku bezdomovectví vybral zcela záměrně, neboť se s ní setkává každodenně jako příslušník Policie České republiky v přímém výkonu služby v rámci Obvodního oddělení v Mnichově Hradišti. Domnívá se, že prostředky k ovlivnění tohoto jevu jsou z pohledu jeho profese omezené a nejdůležitějším faktorem k redukci či eliminaci tohoto problému je poskytnout dostatek kvalitních informací o nabízených službách organizacemi zaměřujícími se na tyto osoby. Ambicí této práce je poskytnout ucelený pohled na tento sociálně patologický jev.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem teoretické části bakalářské práce je na základě rešerše odborné literatury zmapovat historický stav a vývoj problematiky bezdomovectví. Za pomoci metod analýzy a syntézy detailně prozkoumat příčiny vzniku toto jevu a definovat základní formy či typy bezdomovectví. Poukázat na to, že se nejedná o nově vzniklý fenomén, ale naopak, že tato forma sociálního vyloučení tady byla, je a bude ve větším či menším rozsahu. Charakterizovat základní pojmosloví týkající se této problematiky, jako bezdomovec a bezdomovectví, které jsou neurčitými pojmy a neexistuje pro ně pouze jedna všeobecně uznávaná definice, ale každý autor zmíněné problematiky si pojmy jako bezdomovec a bezdomovectví utváří dle svého vlastního názoru a cítění. Např. Průdková s Novotným zastávají názor, že „bezdomovec je člověk, kterého z různých důvodů postihlo společenské vyloučení a ztráta bydlení nebo který je touto ztrátou ohrožen, žije na veřejných místech či v neadekvátních nebo nejistých bytových podmínkách. Bezdomovec je však, a to si ne všichni uvědomují, především člověkem bez domova. Nemít domov znamená postrádat místo, kde je máma a táta, kde je člověk obklopen láskou a péčí, kde se učí žít v lidské společnosti, přijímá určité hodnoty a osvojuje si nějaký životní styl. Je to zázemí, místo vzájemného obdarování, kam se člověk může kdykoliv vrátit a kde se mu dostane vřelého přijetí, jistoty, bezpečí, ochrany a podpory v nouzi, místo, ke kterému nás vážou silné emoce.“² Problematikou pojmu bezdomovec se zabývá rovněž Hradecký, který poukazuje na problematiku určení hranic tohoto fenoménu. K jeho přesnějšímu vymezení uvedl následující skutečnosti. „Každá definice bezdomovství bude vlastně ve svém obsahu vágní a posunovatelná. Výrok, že bezdomovec je někdo, kdo ztratil, nebo opustil svůj domov, svůj byt, své ubytování, kdo neumí vyřešit komplikované problémy a hledá nebo přijímá pomoc od sociálních pracovníků, města, dobrovolných organizací, je nepřesný a nedostatečný. Definice by byla oboustranně riskantní.“³ Jedná se o pouhou ukázkou dvou názorů z celé řady možných charakteristik pojmu bezdomovec. Práce je dále zacílena na analýzu a zkoumání příčin vzniku bezdomovectví, kdy tyto příčiny často bývají ve spojitosti s dalšími sociálně patologickými jevy jako jsou např. alkoholová závislost, drogová závislost, gamblerství, dlouhodobá nezaměstnanost atd. V neposlední řadě charakterizuje základní formy či typy bezdomovectví.

² PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha, 2008, s. 10.

³ HRADECKÝ, I., HRADECKÁ, V. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha, 1996, s. 27.

Dílčím cílem teoretické části je zmapovat organizace na území České republiky nabízející pomoc osobám bez domova včetně jejich cílů a poslání a zároveň prozkoumat, jaké sociální služby a sociální zařízení provozují či poskytují. Práce rovněž řeší vliv bezdomovectví na práci Policie České republiky, kdy osoby bez domova figurují jako pachatelé správních deliktů či trestné činnosti nebo, kdy se nachází v pozici obětí protiprávního jednání. Dále řeší i případy, kdy bezdomovci nemusí být obětí či pachatelem, avšak i přesto mají vliv na práci Policie České republiky např. v rámci pátrání po osobách.

Výzkumná část bakalářské zkoumá stav a vývoj sociálně patologického jevu bezdomovectví v rámci teritoriálního území Mladá Boleslav. Za tímto účelem bude využito konkrétní výzkumné techniky v **podobě dotazníkového šetření**. Výzkumným vzorkem je specifická skupina příslušníků Policie České republiky zařazená v přímém výkonu služby ve městech Mladá Boleslav a Mnichovo Hradiště. Dotazník je rozdělen do tří částí, kdy úkolem první části je zjistit informace o zkoumaném vzorku, úkolem druhé části je zjistit vědomosti těchto příslušníků týkající se problematiky bezdomovectví v daném teritoriu a třetí část je zaměřena na jejich zkušenosti vyplývající z jejich profese k osobám bez domova. Výsledky dotazníkové šetření jsou vyhodnoceny písemnou formou v kombinaci s grafickým znázorněním (sloupcové grafy v programu Microsoft Excell) za užití metody komparace.

Empirická část bakalářské práce má ambici reflektovat na konkrétní výzkumné hypotézy:

- 1. Osoby bez domova jsou jednoznačně častěji pachateli protiprávního jednání než oběťmi**
- 2. Osoby bez domova se nejčastěji dopouštějí protiprávního jednání porušujícího normy správního (přestupkového) práva a normy z oblasti trestního práva, kdy si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní**
- 3. Příslušníci Policie České republiky dislokovaní ve městech Mnichovo Hradiště a Mladá Boleslav nemají dostatek informací, aby byli schopni vysvětlit služby nabízené pomáhajícími organizacemi či obcí.**
- 4. Převážná většina příslušníků Policie České republiky dislokovaných ve městech Mnichovo Hradiště a Mladá Boleslav neabsolvovala žádné školení či kurzy k práci s lidmi bez domova**

2 Historie, pojmy, typy a příčiny bezdomovectví

2.1 Historie bezdomovectví

Problém spočívající v existenci osob bez domova byl, je a bude. Pohledem do historie můžeme zjistit, že se v každé době našli lidé, kteří žili bez přístřeší. Bezdomovectví bylo často propojeno s chudobou a tito lidé byli odsunuti na okraj společnosti. Většinová společnost brala bezdomovce jako něco nechtěného a pro společnost nic dobrého nepřinášejícího. Jelikož tyto osoby hledaly různé formy obživy a realita byla taková, že se často jednalo o protiprávní jednání. Uchylovali se ke krádežím a loupežím, žebrání nebo pytláctví.

„První bezdomovectví, o němž víme, bylo trestem vyloučení z komunity. Podmínky života takového jedince se staly tristními, neboť nebyl přijat nikde jinde a všude byl jen cizincem a vyhnanecem. Příklady najdeme nejen hluboko ve starověku, ale dokonce i v bibli. Typický biblický příběh Kaina a jeho prohrěšku bratrovraždy je příkladem trestu vyhnanství. Znamení na čele Kaina stigmatizovalo a předurčovalo, že nebude nikde jinde přijat. Jeho příběh je příběhem sociálního vyloučení jedince ze společnosti a potvrzuje mýtus, že vyloučený jedinec (bezdomovec) si zavinil své vyloučení sám. Lidé věřili, že odlišnost či nějaký handicap poukazuje na hříchy kdysi spáchané, proto si zaslouží být vyloučen ze společnosti. Bezdomovecká epizoda v mýtech rovněž symbolizovala jistý druh zkoušky, kdy hrdina opouští domov, aby po určitém putování našel nový a lepší domov. Takový hrdina se většinou neobešel bez určité nadpřirozené pomoci a náležitého ponaučení, čímž se odlišoval od jiných, kteří zůstali bez domova a také tak umřeli.“⁴

Dále pak pohledem do hierarchizované společnosti antického Řecka zjistíme, že se rozmáhala dlužní otroctví občanů polis a ruku v ruce s ním nutnost poprvé řešit sociální otázku z pozice politiky. Solon z Athén tehdy provedl první systémové přerozdělení a vynutil solidaritu mezi nejbohatší a nejchudší třídou společnosti. Filantropický princip snahy pomoci chudým se vždy pojí se zájmy mocenských skupin, nešlo tedy navždy zůstat pouze u restrikcí. Dokonce byly zavedeny i první důchody

⁴ MAREK, J., STRNAD, A. a HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha, 2012. s. 53.

pro nemajetné a nemohoucí, pokud si uměli před porotou svůj nárok obhájit. Pochopitelně se tato možnost netýkala otroků, díky jejichž práci mohla tehdejší společnost dosáhnout nevídaného rozmachu.⁵

„Ve středověku jediná instituce, která byla s chudými solidární, byla **církev**. Jedná se o nejstarší organizovanou složku, která poskytovala pomoc potřebným. Hladomorům, epidemiím a neuspokojivému stavu obyvatelstva čelila zakládáním ústavů, které vznikaly při kostelech a kláštorech. Jednalo se o řádové nemocnice a útulky pro zmrzačené, staré, chudé, sirotky, slepce, lidí s velkým počtem dětí, jedince postižené nemocí nebo úmrtím živitele rodiny.“⁶

Velký nárůst počtu osob trpících chudobou z čehož pramenil i velký počet lidí přežívajících v ulicích měst bez přístřeší byl zaznamenán ve 13. a 14. století. Církev byla schopna poskytnout pomoc jenom malému zlomku těchto lidí.

S tímto tvrzení přichází rovněž Mareš, který uvádí, že pouze církev zajišťovala péči potřebným po celý středověk. Ve svém díle uvádí, že „cílem charity bylo pouze uspokojit ty nejzákladnější potřeby chudých.“⁷

V této době však církev vzhledem k nedostatečnému počtu svých lidí a naopak neúměrně vysokému počtu potřebných osob, nebyla schopna uplatnit individuální přístup k těmto osobám a zpravidla jediná věc, kterou mohla zajistit bylo poskytnout těmto lidem stravu. Dle Rheinheimera „kostely a kláštery rozdávaly bez ohledu na míru potřeby.“⁸

V době středověku je důležitý jeden zásadní faktor a tím je omezená migrace obyvatel, jelikož poddaní byli v dané době pevně spjati s půdou svého pána.

S koncem středověku a začínajícím nástupem novověku se začínají objevovat první skupinky lidí, které odmítají doposud usedlý způsob života a začínají migrovat. Statut usedlý toho času znamenal náležen k nějakému městu či vesnici nebo náležen hospodáři v takové stavu a obývat jeho usedlost. Tyto neusedlé osoby nebyly danou společností akceptovány, protože se stavěli proti celému systému a hodnotovému řádu

⁵ JERÁBEK, V. *Bezdomovectví - historie v kontextu sociálních služeb*. [online]. [cit. 2014-11-03]. Dostupné z WWW:<<http://www.nocleherna.blogspot.cz/2014/02/bezdomovectvi-historie-v-kontextu.html>>.

⁶ MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. Praha, 2001. s. 111.

⁷ MAREŠ, P. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha, 1999, s. 88.

⁸ RHEINHEIMER, M. *Chudáci, žebráci a vaganti: lidé na okraji společnosti 1450-1850*. Praha, 2003, s. 71.

zmíněné doby a ne zřídka docházelo i k jejich vraždám, věznění, či popravám. Společnost dle Hymly označovala nepřizpůsobivé jako „tulák, země-tulák, vagant či vagabund.“⁹ Některé výrazy se natolik vžily, že se používají doteď.

První právní reforma v oblasti poskytování služeb potřebným se datuje k roku 1601, jedná se o chudinský zákon vydaný anglickou královnou Alžbětou. Tato norma již přináší individuální přístup k chudým a účelem bylo podporovat práce neschopné a naopak vychovat k práci práce schopné osoby. Postupem času se začínají objevovat specializované instituce jako sirotčince, starobince, nemocnice či ústavy pro chorobomyslné.¹⁰

V Čechách došlo k regulaci a úpravě tohoto problému až Patentem o tulácích a žebrácích vydaným roku 1661. Jako v předchozím případě má patent za cíl rozlišovat osoby práce schopné a práce neschopné. Mezi práce neschopné jedince se počítaly osoby staré, nemocné, zmrzačené atd.. Těmto bylo povoleno žebrání, práce schopní za dané jednání však byli vězněni či k práci nuceni.¹¹

Dalším důležitým milníkem v historii bezdomovectví je rok 1862, s kterým je spojeno domovské právo uvedené v Říšském obecném zákoně. To stanovilo, že každá nemovitost a každý občan musel příslušet k nějaké obci, zároveň stanovilo povinnost obci se o chudobného občana postarat čili v této době se poprvé začíná objevovat účast státu na eliminaci tohoto jevu. Domovské právo bylo možné získat narozením, sňatkem či dobrovolným pobytem v obci.¹²

Mezi výrazné změny týkající se České republiky patří také rok 1948, který je spojen s nástupem totalitního režimu, který zrušil charitativní organizace a chudoba se stává **veřejným tabu**. Komunistický režim popíral existenci lidí bez domova, to však neznamená, že by daný problém přestal existovat. Bylo povinností každého občana se zdržovat v místě trvalého bydliště a hlavně bylo zaručeno právo na práci a tedy povinnost pracovat. I přes tato opatření se však nechtěli někteří jedinci podřídit vládnoucímu systému. Na tento případ však bylo zákonodárci dané doby pamatováno,

⁹ HIML, P. *Zrození vagabunda: neusedlí lidé v Čechách 17. a 18. století*. Praha, 2007, s. 16.

¹⁰ JEŘÁBEK, V. *Bezdomovectví - historie v kontextu sociálních služeb*. [online]. [cit. 2014-11-03]. Dostupné z WWW:<<http://www.nocleherna.blogspot.cz/2014/02/bezdomovectvi-historie-v-kontextu.html>>.

¹¹ TOMEŠ, I. *Sociální politika teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha, 1996, s. 47.

¹² MAREK, J., STRNAD, A. a HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha, 2012, s. 540.

MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha, 2007, s. 93.

pro tyto případy trestní zákon obsahoval trestný čin **Příživnictví**. Pokud se tedy zmíněné osoby nepřizpůsobily končily často ve věznicích. Pokud se však jednalo o lidi trpící nějakým handicapem, ať již fyzickým či psychickým, bylo záměrem tehdejšího režimu tyto osoby tzv. uklidit do pečovatelských ústavů. Je samozřejmostí, že se i v dané době se objevovalo tzv. skryté bezdomovectví, ale tento problém nechtěl tehdejší režim zveřejňovat a tedy nebyla ochota ho nějakým způsobem řešit.¹³

Po roce 1989 se počet bezdomovců začal rychle zvyšovat. Příčinou byla již zmíněná dekriminalizace trestného činu příživnictví, v dalších letech k jeho zvyšování přispívala a dále přispívá zahraniční migrace, propuštění a amnestovaní vězni či další (společensky nepřizpůsobení) lidé, kteří z různého důvodu ztratili byt. Vedle zrušení trestnosti příživnictví měla na znovuoobjevení se bezdomovectví v ČR velký vliv také privatizace podniků a především faktické zrušení podnikových ubytoven, kde často žili muži, kteří prožili dětství v dětských domovech, mládí v internátech a po dvouleté vojenské službě už jen přežívali v různých podnikových ubytovnách, někteří s občasným pobytem ve výkonu trestu.¹⁴

Dle pohledu Jeřábka po roce 1989 republika postrádá komunisty zrušenou síť sociálních služeb, kterou postupně začínají vytvářet nestátní neziskové organizace. Jeřábek dále poukazuje na konkrétní nemalé číslo, kdy amnestií Václava Havla bylo propuštěno kolem 15 000 vězňů a tato skutečnost akcelerovala vznik mnoha sociálních zařízení. Za zmíněnou stojí, že roku 1991 pak byl přijat zákon o životním minimu a sociální potřebnosti, čímž byl vytvořena záchranná síť pro zmírnění transformačního šoku. Samotný systém sociálních služeb, připravovaný od roku 1994, je však zákonem ošetřen až v roce 2006 - rozhodně vzhledem k časové prodlevě tedy nebyl v transformačním procesu prioritou.¹⁵

V poslední době problematika lidí bez domova začíná být čím dál více aktuálním tématem, ke kterému je nutno postavit se čelem a začít ho koncepčně řešit. O této zvýšené pozornosti svědčí Ministerstvem práce a sociálních věcí roku 2013

¹³ MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha, 2012, s. 54-55.

ŠTĚCHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M., KOPOLDOVÁ, B. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*. Praha, 2008, s. 4.

¹⁴ ŠTĚCHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M., KOPOLDOVÁ, B. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*. Praha, 2008, s. 4.

¹⁵ JEŘÁBEK, V. *Bezdomovectví - historie v kontextu sociálních služeb*. [online].

[cit. 2014-11-03]. Dostupné z WWW:<<http://www.nocleherna.blogspot.cz/2014/02/bezdomovectvi-historie-v-kontextu.html>>.

vydaná **Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020**, ve které je uvedeno „byla zpracována i v souladu s písemným prohlášením Evropského parlamentu ze dne 16.12.2010 o Strategii EU pro bezdomovectví. Bezdomovectví je identifikováno jako jedna z nejextrémnějších forem chudoby a sociálního vyloučení.“¹⁶

2.2 Základní východiska a pojmosloví bezdomovectví a bezdomovec

2.2.1 Pojem bezdomovectví

„V mnoha zemích je bezdomovství zcela novým pojmem. Slovník veřejnosti, ba ani slovník politiků a legislativy tento termín nezná. Jeho obecné vlastnosti, srovnatelnost s pojmem jiným, znaky společné, rovnocenné, hierarchicky uspořádané, definice fenoménu – to vše je ještě neurčeno, neprobádáno. Celá společnost pociťuje nesnáze a potíže v rozeznávání chudoby, hrozby její šíře. Konfrontace s problémy, které veřejnost jakoby si dříve neuvědomovala, zaznamenává novou a závažnou prioritu ve městech i na venkově: Sociální segregaci a společenské vyloučení.“¹⁷

V některé odborné literatuře se setkáváme s pojmem **bezdomovectví**, ale v jiných těchto literaturách je uveden pojem **bezdomovství**. Tyto pojmy můžeme pokládat za synonyma a užívají se ve stejném významu, který lze definovat jako životní situaci jedince, který nemá odpovídající bydlení, rodinné zázemí či blízkou sociální síť, na kterou by se mohl spolehnout. Dle názoru autora, ať již definujeme bezdomovectví z různých, více či méně rozmanitých pohledů, tak přesto nemůžeme dosáhnout pomocného vzoru, podle kterého bychom mohli jasně určit hranice, kdy se osoba bezdomovcem stává.

Dle Baláše s kolektivem by pojem bezdomovství neměl nechávat žádnou osobu chladnou a měl by vzbuzovat nejrůznější emoce, představy, pocity i postoje.¹⁸

¹⁶ *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*. Praha: MPSV, 2013, s. 5.

¹⁷ HRADECKÝ, I., HRADECKÁ, V. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha, 1996, s. 21.

¹⁸ BALÁŠ, O. a kol. *Aktuální otazníky fenoménu bezdomovství*. Brno, 2010, s. 6.

K otázce samotného vymezení pojmu bezdomovectví či bezdomovství autor níže uvede pohledy renomovaných osob v daném oboru a jejich vnitřní pohled k tomuto pojmu.

Dle Průdkové s Novotným „je bezdomovectví společenský jev, kterému předchází jednání a procesy vedoucí ke ztrátě zázemí, životních jistot a ke společenskému vyloučení. Je to sociální situace vyvolaná interindividuálně odlišnými faktory. Zasahuje všechny oblasti života postiženého jedince. Je to způsob života charakterizovaný především absencí přijatelného bydlení, lze ho považovat za typ havarované životní dráhy, přičemž za havárii považujeme události, které zasahují do chodu života člověka podstatnou měrou a v relativně krátkém časovém úseku.“¹⁹

Bezdomovectví je dle Bartáka znamením, že jej lze považovat za poruchu sociální fungování tedy za poruchu rovnováhy mezi kapacitou jedince a požadavky prostředí. Na základě těchto skutečností považuje bezdomovce za nositele sociálního selhání a rovněž za společensky nepřizpůsobivé.²⁰

Baláš s kolektivem uvádí, že „v EU se za bezdomovce nepovažují pouze lidé, kteří jsou viditelní přímo na ulici či v noclehárnách a útulcích, ale i ti skrytí, potulující se z ubytovny na ubytovnu nebo z bytu do bytu, s občasnými zastávkami pod mostem či v kanále. Touto optikou je též nahlíženo na lidi, kteří se nacházejí v různých institucích např. věznic, zdravotnická zařízení či azylové domy a kteří se po opuštění těchto institucí nemají kam vrátit. Za potencionální bezdomovce se považují taky lidé, kterým bezprostředně hrozí ztráta jejich přístřeší, tedy například oběti domácího násilí nebo nezaměstnaní bez příjmu, kteří nejsou schopni platit nájemné.“²¹

Problematikou pojmu bezdomovství se zabývá rovněž Hradecký, který poukazuje na problematiku určení hranic tohoto fenoménu. K jeho přesnějšímu vymezení uvedl následující skutečnosti. „Každá definice bezdomovství bude vlastně ve svém obsahu vágní a posunovatelná. Výrok, že bezdomovec je někdo, kdo ztratil, nebo opustil svůj domov, svůj byt, své ubytování, kdo neumí vyřešit komplikované problémy a hledá nebo přijímá pomoc od sociálních pracovníků, města, dobrovolných organizací, je nepřesný a nedostatečný. Definice by byla oboustranně riskantní.“²²

¹⁹ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha, 2008, s. 11-12.

²⁰ BARTÁK, M. *Zdravotní stav populace bezdomovců v ČR a jeho determinanty I.: (bezdomovství v zrcadle veřejné politiky)*. Kostelec nad Černými lesy, 2004, s. 5,31.

²¹ BALÁŠ, O. a kol. *Aktuální otazníky fenoménu bezdomovství*. Brno, 2010, s. 22.

²² HRADECKÝ, I., HRADECKÁ, V. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha, 1996, s. 27.

Ve svém tvrzení Hradecký dále zdůvodňuje a zároveň zdůrazňuje, že „by definice pracovala pouze s bezdomovci zjevnými a naprosto by opomenula bezdomovce skryté a potencionální. Na jedné straně jsou lidé bez střechy nad hlavou, snad spící na ulici, v parku nebo jiných veřejných místech, nebo v tzv. nabouraných bytech, sklepích, výměnících. Na druhé straně jsou lidé, jejichž ubytování je nejisté, možná kvůli neplacení nájemného, či kvůli určení budovy k demolicí. A mezi těmito dvěma krajnostmi existují lidé v rozličných životních situacích: Ti, kteří mají nouzové ubytování na kratší nebo delší období, lidé, kteří mají sice samostatné bydlení, ale nedostává se jim základního zdravotního standardu, nedostává se jim cenově dostupných bytů a hlavně není postačující nabídka bytů.“²³

2.2.2 Pojem bezdomovec

Tento pojem je stejně jako bezdomovectví velmi špatně uchopitelný, jako v předcházejícím případě jej nelze jednoznačně identifikovat. Řada autorů se ve svých výkladech tohoto pojmu potýká s problémem stanovit jasné hranice, kdy se osoba bezdomovcem stává.

Autor této práce níže uvede snahu o definici tohoto jevu renomovanými odborníky v této oblasti.

Průdková s Novotným zastávají názor, že „bezdomovec je člověk, kterého z různých důvodů postihlo společenské vyloučení a ztráta bydlení nebo který je touto ztrátou ohrožen, žije na veřejných místech či v neadekvátních nebo nejistých bytových podmínkách. Bezdomovec je však, a to si ne všichni uvědomují, především člověkem bez domova. Nemít domov znamená postrádat místo, kde je máma a táta, kde je člověk obklopen láskou a péčí, kde se učí žít v lidské společnosti, přijímá určité hodnoty a osvojuje si nějaký životní styl. Je to zázemí, místo vzájemného obdarování, kam se člověk může kdykoliv vrátit a kde se mu dostane vřelého přijetí, jistoty, bezpečí, ochrany a podpory v nouzi, místo, ke kterému nás vážou silné emoce.“²⁴

Baláš s kolektivem pro termín bezdomovec použil tuto myšlenku „bezdomovcem jsou označovány osoby, nemající domov či možnost, dlouhodobě

²³ HRADECKÝ, I., HRADECKÁ, V. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha, 1996, s. 27.

²⁴ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha, 2008, s. 10.

využívat nějaké přístřeší. Termínem bezdomovectví pak označují způsob života této osoby a existenci tohoto jevu. Český právní řád používá termín **bezdomovec** ve smyslu osoby bez státní příslušnosti. Osobou bez přístřeší je však označena osoba, která nemá vlastní domov, či si jej nenajímá, nebo nežije v takovém obydlí u osoby důvěrně blízké, či tento domov nemůže, nebo nechce užívat, nebo takový domov užívá protiprávně. Domov je této definici chápán obecně jako místo, kam jeho uživatel může de iure jinému člověku zakázat nebo umožnit přístup.²⁵

Marek, Strnad a Hotovcová stejně jako Giddens poukazují na to, že k tomu, aby mohl být popsán pojem bezdomovec, je třeba se nejprve zamyslet nad tím, jak toto slovo vzniklo. Termín se dá tedy rozdělit na slova doma a bez. Slovo bezdomovec je dle autorů relativně nový pojem a jeho význam se postupem času měnil. Nejprve se jednalo o osoby bez státní příslušnosti a bez domovského práva. Před pár desítkami let v éře komunismu byl bezdomovec ten, kdo obýval laciné dělnické ubytovny a žil bez kontaktu s rodiči a dnes se jedná o osobu bez fyzického zázemí tedy ztrátou přístřeší, bez právní ochrany tzn. ztrácí svá práva a je vyloučena ze sociální domény tzn. sociální nepřizpůsobivost - osoba je izolována.²⁶

Jandourek ve svém Sociologickém slovníku uvádí pojem **domov**, který je nezbytný k představě o co osoba přichází, když se stává **bezdomovcem** čili **bez domova**. Domov definuje jako „souhrn bližních se kterými jedinec strávil na jednom místě delší období svého života, přičemž má k těmto lidem i místu hluboký citový vztah. V moderní společnosti žije jedinec během svého života mnohdy ve více domovech. Domov je tedy možno vytvářet a není vázán na nezaměnitelné místo a osoby.“²⁷

2.3 Typy bezdomovectví

Stejně jako definice pojmů bezdomovec a bezdomovectví, tak základní členění typů tohoto fenoménu není jednotně definováno. V tomto případě se však většina specialistů v dané oblasti ztotožňuje s dělením na typy zjevné, skryté a potencionální. Je samozřejmé, že pro většinou společnosti je nejvíce známý typ zjevného bezdomovectví,

²⁵ BALÁŠ, O. a kol. *Aktuální otazníky fenoménu bezdomovství*. Brno, 2010, s. 22.

²⁶ MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha, 2012, s. 12-13.

GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha, 1999, s. 283-284.

²⁷ JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha, 2001, s. 65.

který je dobře viditelný a mnoho lidí skrze tento jeden typ pohlíží na tento společenský problém, aniž by vnímali jeho další formy (typy).

Autor se níže zaměří na nejčastěji v odborných literaturách používané členění a pro srovnání uvede pohledy jiných autorů vyznávajících odlišné členění typů.

Nelze jinak než začít členěním nejvíce uznávaným a nejčastěji používaným, které vyznávají například následující autoři: Hradecký-Hradecká, Průdková-Novotný, Pavelková, Marek-Strnad-Hotovcová:²⁸

- **Zjevný typ bezdomovectví** - mezi zjevné patří ti, které většinou poznáme na první pohled, tito odpovídají tomu, jak nám je prezentují různé druhy médií. K jejich specifickým markantům patří zanedbaný zevnějšek, zápach, nečistý oděv, neadekvátní obuv vůči většinové společnosti a také podle jejich zvláštního chování např. sbírají nedopalky cigaret, přehrabávají se v kontejnerech, žebrají atd.). Většina těchto lidí nevlastní téměř žádný majetek a to málo, co mají převážně nosí či vozí na různých vozících neustále sebou z obavy, aby např. nepřišli o věci na spaní apod. Tyto osoby vyhledávají vhodné lokality větších měst (lepší anonymita a možnost opatření stravy) a přežívají na veřejných místech a snaží se vyhledávat sociální pomoc, které je směřována vůči nim. Část bezdomovců dává přednost nejistému životu na ulici za cenu svobody, které si cení nade vše, další vsází na to, že svůj život změní sami a nechtějí být někomu přítěží. Nezanedbatelnou část tvoří dobrovolní bezdomovci, kteří odmítají život běžný pro většinu populace a preferují tento způsob života a nehodlají ho za žádnou cenu měnit. Jejich cíl či smysl života má proto jiný směr oproti tzv. normálnímu občanovi. Jejich hlavní každodenní snahou je si především opatřit jídlo, teplo a pokud nemají, alespoň nějaké provizorní přístřeší. Tuto jejich volbu usnadňuje to, že často nemají možnosti volby či jakékoliv změny způsobu života vůči ostatní společnosti. Přestože zjevné bezdomovci tvoří nejvíce viditelnou skupinu lidí bez domova, bývají naopak z hlediska počtu nejmenším typem. Pro veřejnost jsou však velmi nápadní,

²⁸ HAASOVÁ, J. *Jak žijí v Olomouci ženy bez domova: sedm skutečných příběhů*. Olomouc, 2005, s. 11.
MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha, 2012, s. 14-15.
PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha, 2008, s. 13-15.
PAVELKOVÁ, J. *Problematika lidí v nouzi*. Praha, 2007, s. 21.

vzbuzují odpor či strach a veřejností jsou intenzivněji vnímáni. Dříve bylo snahou poskytnout pomoc pouze skupině zjevných bezdomovců, ale nyní na základě aktivního přístupu vznikají koncepce k boji s tímto problémem. Tyto koncepce využívají zpravidla prevence a sociálních programů, které jsou zaměřeny na skupiny skrytých a potencionálních bezdomovců, jelikož těmto lze nejspíše pomoci a zabránit jejich tzv. přesunu do skupiny zjevných lidí bez domova.

- **Skrytý typ bezdomovectví** - do skupiny skrytých bezdomovců patří ti, kteří jako bezdomovci žijí, ale na první pohled nejsme schopni tyto osoby rozpoznat, jelikož svůj životní styl záměrně tají a problémy se snaží skrýt. Starají se o to, jak vypadají, aby jejich vzhled zapadal do běžného stylu života. Tento typ bezdomovců vzhledem ke snaze o zapadnutí do společnosti, odmítá soucit se zjevnými lidmi bez domova a opovrhují jejich způsobem života. Mezi těmito lidmi totiž panuje i jistá hierarchie. Skryté osoby v zimních měsících hledají pomoc a ubytování v azylových domech, avšak dlouhou v nich nevydrží, po nějaké době odcházejí, se sociálními pracovníky příliš nekomunikují ani se na ně neobrací. Mění často místo pobytu a málokdy vydrží delší dobu na jednom místě. Na rozdíl od zjevných bezdomovců k těmto osobám nejsou vedeny žádné statistiky, poněvadž je velmi těžké je identifikovat. Je předpoklad, že skrytí bezdomovci tvoří o dost větší skupinu než zjevní bezdomovci.
- **Potencionální typ bezdomovectví** - potencionální bezdomovci jsou lidé, kterým bezdomovectví hrozí. V dané době jsou zpravidla zaměstnaní a mají i střechu nad hlavou, jde ale o nejisté bydlení. Často bydlení mají, ale žijí ve skutečnosti v komplikovaných a nepředstavitelných podmínkách. Jsou to lidé, kteří tzv. balancují na hraně a stačí jen malý krůček a mohou se ze dne na den ocitnout na ulici. Potencionální bezdomovci bývají mladí lidé, kteří prošli ústavní výchovou a nemají možnost návratu do rodiny, nemají tedy žádný stabilní domov či blízké - odcházejí z ústavu rovnou do života a v případě potíží jsou na vše sami bez nějaké pomoci, lidé propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, z psychiatrické léčebny apod., prostě lidé, kteří nemají kam jít a nikdo na ně nečeká. Patří sem i lidé žijící v podnájmech, tzv. na dobré slovo, bez řádně sepsané nájemní smlouvy, rozvedení, nezaměstnaní a ti, kteří pracují pouze příležitostně a nelegálně, lidé závislí na návykových látkách, patologičtí hráči

atd. Pro potencionální bezdomovce je zcela jistě největší problém neschopnost zajistit si vlastní bydlení (vlastní domov). Tato neschopnost bývá také z větší části zapříčiněna nedostatkem úsilí z jejich strany.

Další možností členění je odlišný pohled na typy bezdomovectví dle Koukolíka a Drtilové:²⁹

1. Podle časového hlediska

- chroničtí bezdomovci – to jsou bezdomovci, kteří trpí nějakou duševní poruchou a žijí na ulicích, případně v nějakém druhu útulku
- epizodičtí bezdomovci – to bývají většinou mladší lidé, obtížně zvládnutelní, duševně nemocní, střídající život na ulici a doma
- přechodní bezdomovci – tito bezdomovci jsou duševně zdraví, na ulici se ocitli v důsledku nějaké situační krize, např. přišli o bydlení

2. Podle geografického hlediska

- bezdomovci, kteří spí na ulici
- obyvatelé útulků pro bezdomovce
- obyvatelé ubytovacích zařízení, která zajišťují přespaní a možnost nasnídat se, do těchto zařízení se poměrně často umísťují rodiny s dětmi
- lidé, kteří přespávají u známých a přátel nebo s rodinou, protože přišli o vlastní bydlení

3. Podle typologického hlediska

- lidé žijící na ulicích
- chroničtí alkoholici
- lidé chronicky duševně nemocní, což jsou jednak lidé propuštění z psychiatrických léčeben a také lidé, kteří nikdy do žádné psychiatrické léčebny přijati nebyli

²⁹ KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Život s deprivanty. II, Základy stupidologie*. Praha, 2002, s. 305-306.

- lidé v situačním stresu, tj. ti, kteří přišli o zaměstnání i o bydlení
- bezdomovecké rodiny
- mladiství lidé bez domova
- ženy bez domova, které mohou být samy anebo s dětmi

Jiný názor na členění základních typů lidí bez domova je od autorek Štěchová, Luptáková, Kopoldová, kteří upřednostňují toto schéma:³⁰

- **bez střechy** (přežívající venku, případně v noclehárně)
- **bez bytu** (v ubytovnách pro bezdomovce, osoby bez možnosti bydlení ve zdravotnických a sociálních zařízeních, ve věznicích)
- **v nejistém bydlení** (u příbuzných, v bytě bez právního nároku, ve výpovědi z bytu)
- **v nevyhovujícím bydlení** (boudy, chatrče, maringotky, na pracovišti, přelidněné byty).

V uvedených kategoriích jsou jak bezdomovci, tak lidé bezdomovectvím ohrožení. Na základě této typologie je možno jednak vytvářet pracovní definice a především individuálně přistupovat k jednotlivcům při práci s nimi. Všechny výstupy je třeba následně ověřovat v praxi.³¹

Roku 1989 vznikla nadnárodní Evropská federace FEANTSA zabývající se problémem bezdomovectví se sídlem v Bruselu. Sdružuje nevládní organizace poskytující služby lidem bez domova po celé Evropě. Záměrem je společné hledání východisek k řešení této formy sociálního vyloučení.

V rámci FEANTSA byl sestaven ETHOS typologie bezdomovectví pro státy Evropské unie založen na následujících kategoriích či typech:³²

³⁰ ŠTĚCHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M., KOPOLDOVÁ, B. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*. Praha, 2008, s. 23.

³¹ ŠTĚCHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M., KOPOLDOVÁ, B. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*. Praha, 2008, s. 23.

³² HRADECKÝ, I. a kol. *Definice a typologie bezdomovství: [zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR]*. Praha, 2007, s. 10.

- bez střechy
- bez domova
- nejisté a nevyhovující bydlení
- nevyhovující bydlení a sociální izolace v legálně obývaném obydlí
- nevyhovující bydlení (jisté užívací právo)
- nejisté bydlení (vhodné k obývání)
- sociální izolace v kontextu jistého a vhodného bydlení

2.4 Příčiny bezdomovectví

Faktory vedoucí k bezdomovectví a s bezdomovectvím související jsou jedním z nejčastěji zkoumaných témat. Důvod je zřejmý, jejich znalost je předpokladem adekvátní prevence. Mezi nejdůležitější faktory patří zejména ztráta rodinného zázemí, neexistence rodinného zázemí, ztráta zaměstnání, případně s následnou snahou najít zaměstnání, zdravotní postižení, psychická porucha nebo nemoc, alkoholismus a závislost na drogách, závislost na hracích automatech a návrat z vězení.

Za příčinami vedoucími k bezdomovectví je nutno vidět extrémně složitou a mnohdy propletenou problémovou situaci. Zpravidla se nestává, že za bezdomovectvím stojí jeden faktor, ale jedná se spíše kombinaci, kdy i méně důležité faktory mohou v určité situaci přispět k tomu, že se z běžného občana stane bezdomovec. Např. Může jít o problémové rodiny, které neplní svou funkci, ovlivňující vývoj svých dětí nesprávným směrem, za přispění neřízené konzumace alkoholu či drog, mnohdy spojeného s násilím.

Bezdomovcem se může stát kdokoliv, a proto mezi nimi najdeme lidi z různých společenských vrstev, různého věku či vzdělání. „Faktory vyvolávající fenomén bezdomovectví k životu lze posuzovat z několika stran. Rozhodující jsou faktory objektivní a faktory subjektivní. Faktory objektivní jsou ovlivněny sociální politikou státu, sociálním zákonodárstvím apod. Faktory subjektivní jsou ovlivněny jednotlivci,

rodinami, společenskými skupinami, jejich schopnostmi, rysy, temperamentem, charakterem, věkem apod..³³

Nejznámější klasifikaci, která rozděluje příčiny vzniku bezdomovectví, uvádí Hradecký a Hradecká. Podle nich pro posuzování příčin bezdomovectví jsou důležité dva faktory - objektivní a subjektivní. Tyto faktory výrazně ovlivňují vznik bezdomovectví:

1. Faktory objektivní

„Faktory objektivního charakteru mohou působit např. na dodržování lidských práv, na zachování integrity práva a respektování zásady rovných příležitostí pro všechny občany, na vzdělanosti a kvalifikaci občanů. Objektivní faktory působí rovněž na boj s nezaměstnaností, s vyloučením, na sociální ochranu, na zabezpečení ve stáří a v nemoci, na začleňování mládeže do trhu práce, na usnadňování mobility pracujících a jejich adaptaci na změny ve výrobě, na posilování vzdělanosti a technologických služeb a výcviku pro různé sektory (např. zdravotnictví). Význam objektivních faktorů je také v jejich působení na legislativu (sociální zákonodárství), na rovnost žen a mužů, na integraci invalidů, na kriminalitu, odčerpávající velké zdroje společnosti. Faktory společenské konečně mohou působit také na problémy menšin, exilu a migrace.“³⁴

2. Faktory subjektivní

Faktory subjektivní lze uspořádat do čtyř kategorií:³⁵

- **faktory materiální** (ztráta bydlení, nejisté bydlení, ztráta zaměstnání, dlouhodobá nezaměstnanost, nedostatečné příjmy, zadluženost, neschopnost obhospodařovat vlastní rozpočet, tragická událost ve formě ztráty živitele, majetku apod.),
- **faktory vztahové** (změny struktury rodiny, rodinné nebo manželské problémy, diskriminace ženy, porušené vztahy mezi partnery, mezi rodiči a dětmi, mezi dětmi a rodiči, rozvod manželů, rozchod partnerů žijících v konkubinátu, rozdělení nebo rozpad rodiny, násilí v rodině, sexuální zneužívání a znásilnění, osamělost),

³³ HRADECKÝ, I., HRADECKÁ, V. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha, 1996, s. 33.

³⁴ HRADECKÝ, I., HRADECKÁ, V. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha, 1996, s. 33.

³⁵ HRADECKÝ, I., HRADECKÁ, V. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha, 1996, s. 33-34.

- **faktory osobní** (mentální retardace, duševní či tělesná choroba, nesamostatnost, osamělost, invalidita, alkoholismus a další závislosti, hráčství, sociální nezralost),
- **faktory institucionální** (propuštění z ústavu, z vězení, opuštění dětského domova).

„Faktory objektivní i subjektivní svým působením ovlivňují bezdomovecký fenomén v různých kombinacích a obměnách, odlišnou silou a zákonitostí. Jejich působení se liší v jednotlivých zemích a oblastech rozpornými variacemi s diferentními výsledky. Co však zůstává konstantní ve všech oblastech světa, ve vyspělých i rozvojových zemích, je skutečnost, že ženy, muži i děti, všichni ti, kteří žijí svůj život bezdomovce, žijí jej ve výrazné chudobě, odlišně od ostatní populace, stejně jako jsou odlišné příčiny jejich bezdomovství.“³⁶

Odlišné pojetí příčin vzniku bezdomovectví uvádí Vágnerová. Podle Vágnerové jsou příčiny bezdomovectví složité a přispívá k nim mnoho různých faktorů:³⁷

- původní rodina je dysfunkční nebo v mnoha případech neexistuje vůbec. (v těchto rodinách dochází k násilí, útěku nebo odejmutí dětí z rodiny apod.)
- každá osoba má odlišné zkušenosti (ochranná výchova, pobyt ve vězení, léčba)
- absence rodiny, chybí sociálního zázemí (tyto osoby nezaložily rodinu nebo se jejich rodina rozpadla)
- u těchto osob se vyskytují kombinace různých zátěží (může se jednat o handicap, který pak někdy vede k sociálnímu selhání jedince)

Jak již bylo výše zmíněno, tyto faktory nepůsobí na člověka samostatně, ale vzájemně spolu souvisí. Proto je nutné, dívat se na každého člověka bez domova z co nejvíce možných úhlů pohledu. Teprve tehdy je možné zachytit všechny problémy, které s tímto člověkem souvisí a snažit se mu pomoci v řešení jeho situaci.

Příčiny bezdomovectví u mužů a žen.³⁸

1. **Příčinou bezdomovectví mužů** bývají obvykle faktory materiální jako ztráta domu či bytu, ztráta zaměstnání apod. a osobní (alkoholismus, drogová

³⁶ HRADECKÝ, I., HRADECKÁ, V. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha, 1996, s. 34.

³⁷ HRADECKÝ, I., HRADECKÁ, V. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha, 1996, s. 34.

³⁸ HRADECKÝ, I., HRADECKÁ, V. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha, 1996, s. 34-35.

závislost, nemoc, stáří). Pro mužskou populaci je přirozenější vyhledat služby institucí zabývajících se pomocí bezdomovcům.

- 2. Příčinou bezdomovectví žen** bývají obvykle faktory vztahové, kdy řeší své partnerské problémy. U žen se ve větší míře oproti mužům objevuje forma skrytého bezdomovectví. Nutno zmínit, že právě těchto vztahových problémů jsou často účastny i děti.
- 3. Příčinou bezdomovectví dětí a mladistvých** bývají často pobyty v ústavech a jiných výchovných zařízeních, neúplná rodina, násilí v rodině, alkohol a jiné návykové látky, gamblerství.

Dalším zajímavým pohledem na příčiny bezdomovectví, ať již z pohledu primárního, sekundární či terciárního důsledku, jsou stěžejní témata jako nezaměstnanost, drogová či alkoholová závislost, rozpad rodiny, propuštění z ústavu či vězení, duševní nebo zdravotní problémy dle autorů Marek, Strnad, Hotovcová:³⁹

- 1. Nezaměstnanost** - Jedná se zpravidla o doprovodný faktor, který způsobuje bezdomovectví. Při práci pomáhajících profesí je toto téma velmi diskutované, jelikož i sami bezdomovci jsou si vědomi, že získání zaměstnání je cestou z jejich nechtěného způsobu života a vydělané finanční prostředky jim mohou zajistit daleko lepší životní úroveň. Důležitým kritériem je samozřejmě ochota těchto lidí pravidelně docházet do zaměstnání. Nelze toto téma pojmout plošně, jelikož je nutno brát ohled na jejich fyzické předpoklady, možné různé závislosti a také vnitřní stav jedinců k práci samotné, kdy mezi bezdomovci najdeme osoby, které přišli o práci poměrně nedávno a na druhé straně osoby, které nikdy nepracovali anebo pracovali, ale je to již v řádu několika desítek let. Dalším problémem jsou sezónně zaměstnaní lidé, jedná se často o lidi, kteří pracují ve stavebnictví či zemědělství. Společnosti je tzv. nabírají zpravidla v jarním období a poté se jich v podzimním období zbavují pro nedostatek práce. Ztráta zaměstnání není pouze ztrátou ekonomického charakteru, ale ztrátou určitého společenského života (sociálního kontaktu), jistoty, bezpečí, nutné aktivity, seberealizace. V dnešní době je čím dál častější, že mladí lidé odchází od rodin do větších měst s vidinou lepší práce, která je daleko lépe finančně ohodnocena. Ne vždy se těmto lidem podaří v těžkém boji o získání dobrého pracovního

³⁹ MAREK, J., STRNAD, A. a HOTOVCOVÁ, L.. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha, 2012, s. 21-52.

místa uspět. Tito lidé se pak často bojí tuto skutečnost přiznat před svými blízkými, a proto raději zůstávají i za cenu života na ulici. Dalším problémem bezdomovců je ztráta aktuálního přehledu o trhu práce. Mnozí z nich často čekají na práci za určitý finanční obnos, avšak například vzhledem k současnému stavu na trhu nikdo, tak vysoké finanční ohodnocení nenabídne. Dalším problémem je, že řada lidí bez domova se domnívá, že své profese zná velice dobře, ale již jim nedochází, že se práce jednotlivých profesí vyvíjí a často se i pracuje s novými materiály, než na které oni sami byli zvyklí. Vývojově dochází k tomu, že člověk bez práce postrádá možnost pracovat, stává se z něj pesimista. Čím delší je snaha o získání práce, tím více si osoba zvyká na roli, kdy pracovat nemusí. Pro bezdomovce, kteří hodlají svůj osud změnit, by tedy mělo být prioritou využít nabízené sociální pomoci spočívající v začlenění zpět do normálního způsobu života včetně pomoci se zajištěním zaměstnání.

- 2. Závislost na alkoholu a jiných návykových látkách** - V první řadě je nutno rozdělit osoby bez domova na ty, které se díky závislosti na těchto látkách staly bezdomovci a ty, kteří těmto závislostem propadli až poté, co se z nich bezdomovci stali. Konzumace těchto látek je u těchto lidí zpravidla veřejná, jelikož tyto osoby nemají jinou možnost, a proto jsou více na očích veřejnosti na rozdíl od většinové populace. Pokud však bezdomovci hodlají vyhledat pomoc různých středisek, tak ve většině z nich je podmínkou střízlivý stav. I mezi bezdomovci můžeme najít abstinenty, ale je to velmi ojedinělý jev, jelikož návykové látky jim způsobují jejich život krásnější a jednodušší a navíc jejich konzumace jim vyplňuje jejich volný čas a dá se říci, že se stává jejich koníčkem. Abstinenti jsou mezi ostatními bezdomovci bráni jako zvláštní či podivíni. U některých osoby konzumujících návykové látky pak může dojít ke zhoršenému sebeovládání a jejich jediným cílem je zajištění si této látky a až druhořadým je zajištění si potravy. Stává se často, že tyto osoby utíkají ze sociálních zařízení a nemocnic, protože nejsou schopni vydržet abstinovat a snaží se tedy, co nejrychleji si opatřit návykovou látku. Vzhledem k provedeným průzkumům mezi bezdomovci se dá říci, že starší generace se věnuje konzumaci alkoholu a mladší generace upřednostňuje konzumaci drog, ale najdeme i mezi nimi v omezené míře konzumenty alkoholu. Alkoholik se většinou o svůj vzhled nestará, zatímco toxikomani se na něm zakládají. Alkoholici si většinou opatřují

alkohol samostatně a konzumují ho sami nebo se svými kolegy veřejně. Na rozdíl od toxikomanů, kteří se drogu pořizují samostatně nebo skupinově a konzumují ji skrytě ve skupinách.

3. Rozpad rodiny a sociální izolace - Rozpad rodiny či rodinné trauma je jednou z nejbolestivějších situací v životě jedince. Pakliže bereme v úvahu vliv rodiny na výskyt sociálně patologických jevů, tak je zajímavé, že např. dítě alkoholika si k tomuto vytvoří takový vnitřní vztah, že se z něho stane abstinents i když má předpoklady stát se alkoholikem. Rozpadem rodiny se rozpadá také sociální síť, která je jedinci oporou a člověk se tak dostává do životní krize. Autoři uvádí, že osamělý muž má 17krát větší šanci, že se z něho stane bezdomovec, než jedna osoba z manželského páru. Rozpad manželství je tedy pravděpodobně největší příčinou bezdomovectví, samozřejmě v kombinaci s jinými faktory. Po roce 1989 již je oproti době komunismu rozvod zcela běžná věc a tedy tato rozvodovost začíná enormně stoupat. Jak uvádí autoři krize manželství nastává již 3-4 roky po uzavření sňatku a nejčastěji dochází k rozvodu do 10 let od uzavření manželství. Dle autorů je výzkumem prokázáno, že v 65-80 procent podává návrh na rozvod žena, z důvodů, že její manžel nenaplnil očekávání s nímž do manželského svazku šla. Rozvod pro obě strany případně včetně dětí přináší ekonomické, psychologické i sociální problémy. Zároveň dochází i ke ztrátě sociálních kontaktů. Bezdomovectví jsou více ohroženi muži, jelikož často opouští společné bydlení a nechávají ho bývalé manželce s dětmi, protože jim jde o blaho dětí. Když se obě strany odpoutají od manželské i partnerské stránce začíná nová fáze hledání hledání partnera, která může být mnohdy zkomplikována psychickým traumatem z předchozího vztahu a u některých jedinců může vyvolat touhu prožít zbytek života v osamění a tedy větší předpoklad stát se bezdomovcem.

4. Pobyt v ústavech či ve vězení - Déle trvajícím pobytem člověk ztrácí část svých schopností a často místo nich získává nové. Pro tyto osoby je společné sociální vyloučení a sociální nefunkčnost. Vzhledem k jejich uzavření většina ztrácí důvěru ve společnost. Klienti těchto ústavů si většinou osvojí nějaké vzorce chování, které fungují v těchto ústavech a rovněž nějaký prosazovaný řád, zvyknou si i na určitý standart služeb, který jim pak po propuštění chybí. Jejich dlouhodobý pobyt jim znesnadňuje uplatnění na trhu práce a rovněž dochází

k omezení sociálních kontaktů navozených před nástupem do ústavu. Po propuštění se tyto osoby snaží opustit většinou území, ve kterém žili a najít nové, kde budou žít v anonymitě a kde nikdo nebude znát jejich minulost. Pokud zrovna nevlastnili nějaké obydlí před nástupem do ústavů zpravidla o obydlí během dlouhodobého pobytu přicházejí a to jim ztěžuje návrat do běžného života. Dalším problémem je psychický stav těchto klientů po propuštění z ústavů, jelikož byli zvyklí na nějaký režim, stravu, sociální kontakty, získali v dané společnosti nové postavení a nyní musí začít od úplného začátku bez nějaké pomoci. Míru ohrožení bezdomovectvím samozřejmě zvyšuje právě neexistující nebo značně omezená síť sociálních kontaktů. Není nikdo u koho by mohli prozatím přebývat, kdo by jim nějakým způsobem pomohl. Není výjimkou, že některé z propuštěných osob následně zjistí, že lépe se měly v ústavech a jejich prioritou se stává opětovně se do nich dostat.

- 5. Psychické potíže a nemoci** - Převážná část lidí bez domova trpěla nějakými psychickými potížemi ještě v době, kdy žila běžný život. Autoři uvádí, že C např. 40-90 procent mladých bezdomovců bere drogy a 20-80 procent jich trpí nějakými psychickými poruchami. Pokud se jedná o bezdomovce tak, zpravidla nikdo z nich nechodí pravidelně k doktorovi a své psychické potíže neřeší. Ty se poté mohou v některých případech zhoršovat, pokud ještě k tomu vezmeme kombinaci s drogami končí život mnoha bezdomovců sebevraždami či v lepším případě zavřením do psychiatrické léčebny. Mezi nejčastější poruchy spadají závislosti, psychotická onemocnění, depresivní a úzkostné poruchy, posttraumatická stresová porucha, poruchy chování, poruchy osobnosti. Psychóza se vyznačuje proměnou osobnosti pod vlivem bludného myšlení doprovázeného halucinacemi, nejznámější psychóza je schizofrenie. Pokud se v tomto případě jedná o osobu žijící ve fungující rodině je to pro blízké velmi těžká situace, která se však dá zvládnout. Pokud touto nemocí trpí bezdomovec je to daleko náročnější a pro sociální pracovníky pořádný kus práce a nervů, pokud této osobě chtějí pomoci. Mezi nejrozšířenější patří úzkostné a depresivní poruchy, které jsou i logickým vyústěním jeho situace. Tato osoba je málo mluvná a její schopnost plnit sociální programy je ovlivněna depresivními stavy. Tyto lidé většinou cítí úzkost při jízdě dopravním prostředkem, který je plný lidí, při jednání na úřadech apod.. Posttraumatická stresová porucha je odezvou na traumatickou událost. Trauma může být způsobeno např. domácím násilím,

znásilněním, ale může jít i o trauma z rozpadlého manželství. Sebevražedné tendence se vztahují spíše k mladým bezdomovcům žijícím pouze současně, bývají ještě často umocněny drogovou závislostí. Poruchy osobnosti se týkají charakterových rysů a temperamentu, odchylovajících se od běžné populace. Mnoho bezdomovců trpí více druhy poruch a proto je velmi těžké, když je chceme do nějaké konkrétní skupiny zařadit. Tyto poruchy nejsou omezeny pouze na určitý specifický podnět, ale projevují se v širším okruhu sociálních a osobních situací.

3 Instituce poskytující pomoc lidem bez domova, neziskové organizace

Cílem všech institucí je poskytnout služby zajišťující uspokojení základní životních potřeb těchto lidí. Tyto služby mají za cíl pomoci bezdomovcům získat stálé bydlení, začlenit se na trh práce a vyřešit tíživé finanční problémy.

Sociální služby poskytované lidem bez domova zahrnují sociální poradenství základní i odborné. Základní poradenství zahrnuje zejména podávání informací o službách a možnostech, které pomáhají řešit či mírnit vzniklý obtížný stav. Odborné poradenství je činnost, která se zaměřuje na příčinu, rozsah a možnost řešení vzniklé situace. Osoba je s těmito možnostmi seznámena, je informována, což má vést k jejímu usměrnění.

Dle zákona č.108/2006 sb. O sociálních službách se základní a odborné sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence poskytují jako pobytové, ambulantní nebo terénní a pro poskytování těchto služeb se zřizují zařízení sociálních služeb.⁴⁰

Služby sociální péče mají za cíl poskytnout bezdomovcům psychickou i fyzickou soběstačnost a reintegrovat je do běžného života a mají poskytovat důstojné prostředí a zacházení. Služby sociální prevence napomáhají osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů. „Všechny sociální služby určené bezdomovcům patří do skupiny služeb sociální prevence a jsou poskytovány v sociálních zařízeních jako jsou např. nízkoprahová denní centra, noclehárny, azylové domy, domy na půl cesty. Tato zařízení se liší rozsahem poskytovaných služeb a požadavky kladenými klienty.“ Sociální zařízení v České republice bývají často v městech umístěna či slučována do jedné budovy, aby těmto lidem mohla být poskytnuta komplexní péče a pomoc, pro kterou si přišli.⁴¹

⁴⁰ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha, 2008, s. 42.

⁴¹ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha, 2008, s. 42.

3.1 Druhy sociálních zařízení pro bezdomovce

Autor této práce si pro osvětlení základních činností těchto sociálních zařízení vybral jako stěžejní kombinaci pojetí autorů Průdková, Novotný a internetových stránek Armády spásy, protože představují nejcharakterističtější, nejvýstižnější a nejsrozumitelnější popis činností těchto zařízení.

Druhy sociálních zařízení:

1. Nízkoprahové denní centrum

„Jedná se o sociální zařízení určené lidem bez domova, které disponuje velkou místností se stoly a židlemi. Klienti si zde mohou odpočinout v čistém, suchém prostředí a najíst se. Jídlo si mohou přinést nebo zakoupit za symbolickou cenu přímo v denním centru. Klientům bývá k dispozici rychlovarná konvice nebo vařič, někde dokonce kuchyňka. Mezi standardní služby patří hygienický servis tzn. možnost použít toaletu, umyvadlo, sprchu a šatník, kde klient dostane oblečení a obuv zdarma nebo za mírnou úplatu. Některá denní centra umožňují i praní a žehlení prádla. Každý klient má být kompetentním pracovníkem seznámen s vnitřním řádem a nabídkou služeb denního centra, se svými právy a povinnostmi. Vstup je zakázán pouze osobám pod vlivem alkoholu a jiných návykových látek, agresivním a osobám trpícím infekčním onemocněním.“⁴²

Cíle nízkoprahového denního centra:⁴³

- **Snížení zdravotních rizik** souvisejících se způsobem života na ulici prostřednictvím aktivního vyhledávání potencionálních uživatelů terénními pracovníky a pobytem v nízkoprahovém denním centru – poskytnutím stravy, hygienického zázemí a základního ambulantního zdravotního ošetření.
- **Snížení sociálních rizik** prostřednictvím sociálního poradenství poskytovaného terénními pracovníky v terénu a sociálními pracovníky v rámci poskytované služby nízkoprahového denního centra. Cílem poradenství je základní pomoc

⁴² PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha, 2008, s. 43.

⁴³ ARMÁDA SPÁSY. *Nízkoprahové denní centrum*. [online]. [cit. 2014-11-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadaspasypraha.cz/azylovy-dum/nizkoprahove-denni-centrum/>>.

v orientaci řešení nepříznivé sociální situace uživatelů, uplatňování práv a oprávněných zájmů uživatelů a zprostředkování kontaktu s rodinou.

- **Podporovat a motivovat uživatele** v řešení jejich životní situace (např. zajištění trvalejšího bydlení, doprovodů na úřady, zprostředkování dalších služeb např. azylového domu, lékařské péče apod.), prohlubovat schopnost uplatňovat svá práva a zprostředkovávat kontakt s návaznými službami a organizacemi v rámci poskytování sociálního poradenství.

Cílová skupina

Nízkoprahové denní centrum poskytuje službu mužům a ženám starších 18ti let, kteří jsou bez přístřeší a jsou fyzicky soběstační (tzn., vyjdou schodiště, nepotřebují v základních životních úkonech pomoc jiné osoby apod.), případně osobám s pohybovým omezením, pokud si sami zajistí asistenta.

Základní činnosti nízkoprahového centra:⁴⁴

- umožnit lidem bez domova si v tomto zařízení posedět a odpočinout si za symbolickou cenu zakoupit stravu, v některých nízkoprahových centrech je např. jedno jídlo poskytováno bezplatně ve stanovenou dobu či bývají např. stále dostupné čaje nebo káva, kde toto není dostupné jsou alespoň kuchyňky vybavené rychlovarnými konvicemi k jejich přípravě
- možnost provedení celkové hygieny těl
- pomoc při vyřizování běžných záležitostí vyplývajících z potřeb uživatele (pomoc s vyřízením dokladů, sociálních dávek, zprostředkování ubytovacích zařízení apod.)
- pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou
- pomoc při komunikaci s úřady a dalšími organizacemi
- pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob, včetně uplatňování zákonných nároků a pohledávek
- poskytování základní ambulantní zdravotní péče zdravotní sestrou
- duchovní činnost (bohoslužby, duchovní skupinky, individuální konzultace s duchovním pracovníkem)

⁴⁴ ARMÁDA SPÁSY. Nízkoprahové denní centrum. [online]. [cit. 2014-11-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadaspasypraha.cz/azylovy-dum/nizkoprahove-denni-centrum/>>.

- výdej šatstva – možnost v provozních hodinách bezplatně využít humanitární šatník
- praní osobního prádla
- vstup je zakázán pouze osobám pod vlivem alkoholu a jiných návykových látek, agresivním jedincům a osobám trpícím infekčním onemocněním.

2. Noclehárny

„Jde o sociální zařízení pro bezdomovce, kteří chtějí přespat, využít hygienického servisu, případně potravinového servisu za úhradu nebo zdarma. Nocleh je poskytován na jednu noc, klienta však lze ubytovat i opakovaně. Noclehárna nabízí teplo, sucho, čistotu, postel s dekou a polštářem, střechu nad hlavou. Osoby pod vlivem alkoholu a jiných návykových látek, agresivní a trpící infekčním onemocněním nemohou být ubytovány. Při prvním kontaktu klient prokáže svou totožnost příslušným dokladem, seznámí se s vnitřním řádem, právy a povinnostmi, nabídkou služeb. Pracovníkem noclehárny je klientovi přidělena postel s ložními věcmi a má možnost osobní hygieny. V ranních hodinách je pak klient povinen toto zařízení opustit.“⁴⁵

Cíle

„Eliminace a snížení sociálních a zdravotních rizik prostřednictvím zajištění základních životních potřeb (nocleh, hygiena, strava). Navrácení uživatelů do společnosti prostřednictvím podpory a motivace uživatelů v řešení jejich životní situace (např. zajištění trvalejšího bydlení a příjmu), prohlubovat schopnost uplatňovat svá práva a zprostředkovávat kontakt s návaznými službami a organizacemi v rámci poskytování sociálního poradenství.“⁴⁶

Cílová skupina

Cílovou skupinou jsou muži a ženy bez přístřeší, kteří jsou starší 18ti let, fyzicky soběstační a mají zájem o přenocování a hygienické zázemí.

⁴⁵ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha, 2008, s. 44.

⁴⁶ ARMÁDA SPÁSY. *Noclehárna*. [online]. [cit.2014-11-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadaspasypraha.cz/azylovy-dum/nocleharna/>>.

Služba není zájemci poskytnuta, pokud:⁴⁷

- nespadá do cílové skupiny (mladší 18ti let, fyzicky nesoběstačný)
- žádá o jinou sociální službu
- je pod vlivem alkoholu nebo jiných omamných látek
- odmítá přijmout pravidla domovního řádu
- je naplněna kapacita noclehárny
- má udělen zákaz využívání služeb vyplývající ze směrnice stanovující opatření při porušení řádů.

Základní obsah poskytované služby:⁴⁸

- poskytnutí noclehu
- možnost využít hygienického zařízení
- poskytnutí stravy
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

Klientovi je určena poskytnutá postel a může využít šatníku noclehárny. Tato služba je poskytována pouze přes noc, tak aby lidé bez domova ráno museli noclehárnu opustit a byli nuceni řešit svou složitou životní situaci a nedocházelo k celodennímu povalování těchto lidí v noclehárně. Klientovi je tato služba poskytována bezplatně nebo za symbolický poplatek.⁴⁹

Azylový dům

„Opět se jedná o zařízení určené lidem bez domova, má však vyšší práh než noclehárna, na klienta jsou zde kladeny vyšší nároky. Počítá se zde s jeho pobytem po dobu několika týdnů až měsíců během kterých se očekává vyřešení jeho problému a návratu k soběstačnosti. Azylový dům tedy poskytuje komplexní pomoc bezdomovcům, kteří mají zájem o reintegraci do společnosti a jsou ochotni a schopni usilovat o změnu své tíživé sociální situace. Jako v předešlých případech je seznámen s provozním řádem,

⁴⁷ARMÁDA SPÁSY. *Noclehárna*. [online]. [cit.2014-11-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadaspasypraha.cz/azylovy-dum/nocleharna/>>.

⁴⁸ARMÁDA SPÁSY. *Noclehárna*. [online]. [cit.2014-11-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadaspasypraha.cz/azylovy-dum/nocleharna/>>.

⁴⁹ARMÁDA SPÁSY. *Noclehárna*. [online]. [cit.2014-11-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadaspasypraha.cz/azylovy-dum/nocleharna/>>.

jeho právy a povinnostmi. Pokud ne v den přijetí, pak v co nejbližší době proběhne s osobou anamnesticko-diagnostický pohovor se sociálním pracovníkem, který s klientem zároveň sestaví individuální plán péče. Individuální plán je výsledkem dojednávání zakázky sociálního pracovníka s klientem, v rámci něhož pracovník seznámí klienta s tím, co mu azylový dům nabízí a v čem a jak chce pomoci, jaké má do budoucna cíle a jakou má představu o způsobu jejich dosažení. Nesmí chybět dohodnutý termín naplnění cílů klienta. Je žádoucí, aby se mezi cíli klienta objevilo získání dokladů, nalezení a udržení zaměstnání, získání ubytování a vyřešení problémů z minulosti.⁵⁰

Cíle:⁵¹

- Obnovení pracovních návyků u uživatelů pomocí aktivizačního programu.
- Řešení problémů, které uživatele přivedly do azylového domu (např.: dluhy, nepříznivý zdravotní stav nebo nedostupnost vhodné služby apod.).
- Naučit uživatele pomocí postupných kroků samostatnosti a odpovědnosti.
- Podpora při zajištění jiné pobytové služby těm, kteří ji potřebují (např. domovy se zvláštním režimem, domov pro seniory, terapeutickou komunitu apod.).
- Podpora uživatele při obnovení kontaktů s rodinou.
- Vést uživatele k získání zaměstnání nebo udržení svého stávajícího zaměstnání.
- Provázet uživatele k získání vhodného bydlení.
- Vést uživatele k vyřízení úředních záležitostí (např. potřebné doklady, kontakt s odborem sociálních věcí, úřady práce, Česká správa sociálního zabezpečení atd.).

Cílová skupina

Cílovou skupinou jsou muži a ženy bez přístřeší, starší 18 let, kteří jsou fyzicky soběstační a chtějí se aktivně podílet na řešení své sociální situace a nemají aktuální zákaz využívat další sociální služby daného centra.

⁵⁰ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha, 2008, s. 44-45.

⁵¹ ARMÁDA SPÁSY. *Azylový dům*. [online]. [cit.2014-11-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadaspasypraha.cz/azylovy-dum/>>.

Zájemce nebude přijat pokud:⁵²

- zařízení neposkytuje sociální službu, o kterou osoba žádá (zájemce prokazatelně nespadá do cílové skupiny (viz. veřejný závazek), zájemce nemá platný doklad totožnosti (služba není poskytována anonymně), zájemce žádá o přechodný pobyt apod.)
- plná kapacita
- zdravotní stav vylučuje poskytnutí pobytové služby (např. nedoloží posudek praktického lékaře ne starší 1 měsíc o svém zdravotním stavu, který umožňuje využívání služeb azylového domu, praktický lékař potvrdí, že zdravotní stav neumožňuje využívat služeb azylového domu)
- jestliže byla zájemci ukončena služba z důvodu porušení smlouvy (např. nadále trvá zákaz využití služby (vždy je přesná doba nepřijetí, stanovena v písemném rozhodnutí o ukončení služby) viz § 91 z 108/2006 Sb.

Základní obsah poskytované služby:⁵³

- poskytnutí ubytování, podmínky pro umožnění celkové hygieny těla, podmínky pro zajištění úklidu, praní osobního prádla, výměny ložního prádla
- poskytnutí stravy – možnost odebírat za úhradu stravu, zajištění podmínek pro přípravu stravy
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, pomoc při vyřizování běžných záležitostí vyplývajících z individuálních plánů, pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou
- pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob, včetně uplatňování zákonných nároků a pohledávek

Tato služba je určena především osobám, kteří v azylovém domě budou několik týdnů či měsíců a kteří sami mají chuť se svojí tíživou situací něco udělat a začlenit se do společnosti.

⁵²ARMÁDA SPÁSY. *Azylový dům*. [online]. [cit.2014-11-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadaspasypraha.cz/azylovy-dum/>>.

⁵³ARMÁDA SPÁSY. *Azylový dům*. [online]. [cit.2014-11-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadaspasypraha.cz/azylovy-dum/>>.

Dům na půl cesty

„Jde o zařízení určené mladým lidem zpravidla do 26 let věku, kteří opustili školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popř. odcházejí z výkonu trestu odnětí svobody nebo z ochranné léčby. Jsou určeny lidem, kteří se pohybují mezi závislostí na institucích na straně jedné a nezávislým životem ve vlastním bydlení na druhé straně. První kontakt je totožný s jinými sociálními zařízení čili seznámení s právy a povinnostmi. Avšak poté je mu sestaven individuální plán péče, podepisuje ubytovací smlouvu, je zde určena konkrétní doba pobytu (6měsíců až 1rok). Dům na půl cesty se skládá z bytů s vlastními sociálními zařízeními a kuchyňkami. Sociální pracovník jim během doby ubytování poskytuje informace, poradenství, krizovou intervenci, pomáhá s uplatňováním práv a obstaráváním osobních záležitostí.“⁵⁴

Cíle

„Minimálním cílovým stavem poskytované služby je zastavit zhoršování sociální situace uživatele. Optimálním cílovým stavem je zlepšení jeho sociálních dovedností, životní úrovně a spokojenosti. Nedílnou součástí nabízených služeb je také snaha o zapojení uživatele do širších sociálních struktur. Výše zmíněných cílů se dosahuje mimo jiné preventivním působením pracovníků domu na uživatele služby. Základním cílem služby je resocializace tj. vhodné znovuzapojení jedince do společnosti vhodnou formou podpory a pomoci.“⁵⁵

Základní činnosti:⁵⁶

- poskytnutí ubytování v prostředí, které má znaky bydlení v domácnosti
- zvýšení sociálních kompetencí a sociální mobility konkrétního uživatele (pomoc při snaze a dosahování samostatnosti uživatele služby v běžném životě);
- sociálně terapeutická činnost (minimalizace rizik spojených s předchozím životem v ústavní výchově);
- pomoc při snaze o zařazení a uplatnění uživatele na volném trhu práce;
- pomoc a podpora v aktivním přístupu uživatele služby k řešení své bytové situace;

⁵⁴ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008, s. 48.

⁵⁵ MOST K NADĚJI. *Dům na půl cesty Liberec*. [online]. [cit.2014-11-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.mostknadeji.eu/liberecky-kraj/dum-na-pul-cesty-liberec/>>.

⁵⁶ MOST K NADĚJI. *Dům na půl cesty Liberec*. [online]. [cit.2014-11-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.mostknadeji.eu/liberecky-kraj/dum-na-pul-cesty-liberec/>>.

- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím (zprostředkování služeb a aktivit, které jsou lokálně dostupné);
- pomoc uživateli s obranou (uvědoměním, poznáním, prosazováním) jeho práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí;
- rozvíjení spolupráce s dalšími subjekty, které v lokalitě nabízejí služby nebo mohou jinak přispět k naplnění výše jmenovaných cílů;

Sociální pracovník, pracovníci v sociálních službách a asistenti (dobrovolníci) pomáhají uživatelům v jednání s úřady a institucemi (městské úřady, úřady práce atd.), při zřizování bankovních účtů, zařizování rekvalifikačních kurzů a dalšího vzdělávání a vedení k samostatnosti a zodpovědnosti. Při pobytu uživatele v Domě na půli cesty je spolu s ním a sociální pracovníci vytvořen tzv. individuální plán na dobu jeho pobytu v domě.

O pobyt v domě na půli cesty se mohou ucházet uživatelé, kteří splní následující podmínky:⁵⁷

- Jedná se o mladé dospělé odcházející z dětských domovů, z výchovných a diagnostických ústavů, z pěstounských rodin;
- Ve výjimečných případech se může jednat o občany, kteří se momentálně ocitli v nepříznivé sociální situaci;
- Je jim 18-26 let.

Uživatelé domu na půli cesty nejčastěji pocházejí z dětských domovů, z ústavů pro děti s lehčím mentálním postižením, z výchovných či diagnostických ústavů, z velkých pěstounských rodin a z „ulice“.

3. Ohřívárny pro bezdomovce

„Ohřívárnu pro bezdomovce si představujeme jako veřejně přístupnou místnost vybavenou židlemi nebo lavicemi a stoly, umyvadlem, toaletou a odpadkovými koši. Musí to být místnost vytápěná a s možností umělého osvětlení. Ohřívárna by měla být otevřená po celý den nebo alespoň po většinu dne, v nočních hodinách však nesmí být zavřená, neboť jejím smyslem je poskytnout relativně bezpečné místo pro přenocování.

⁵⁷ MOST K NADĚJI. *Dům na půl cesty Liberec*. [online]. [cit.2014-11-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.mostknadeji.eu/liberecky-kraj/dum-na-pul-cesty-liberec/>>.

Standart této služby je velmi nízký, cílem je v podstatě zajistit bezdomovcům přežití v době, kdy je ohrožuje zima a mráz. Klienti tu nemají téměř žádné povinnosti.“⁵⁸

3.2 Neziskové organizace

Neziskové organizace (NO) jsou organizace, které nejsou založeny na prvořadě vidině zisku. Nestátní neziskové organizace (NNO) v České republice jsou: občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace, nadační fondy, církevní právnické osoby. Významným orgánem v souvislosti s NNO je Rada vlády pro nestátní neziskové organizace. Rada se zaměřuje na činnost a fungování nestátních neziskových organizací, právním postavením těchto organizací, posuzováním jejich podpory, komplexně se zabývá informacemi o postavení NNO v rámci Evropské unie a řadou dalších problémů. NNO vznikají tam, kde lidé mají chuť a prostředky se soukromě angažovat a snaží doplnit neexistující nebo špatně fungující státní instituce. Zdrojem pro fungování těchto organizací bývají dary, granty nadací, nadačních fondů, ministerstev či domácích nebo zahraničních sponzorů.⁵⁹

1. Armáda spásy

Historie

Armáda spásy je náboženské, křesťanské hnutí, působící celosvětově. Posláním je naplňovat potřeby lidí bez jakékoli diskriminace. Armáda spásy byla založená v roce 1865 metodistickým kazatelem Williamem Boothem. Původně šlo o církevní hnutí. Postupně členové Armády spásy zjistili, že křesťanství má také sociální důsledky. Na londýnských ulicích žilo velké množství bezdomovců. W. Booth se svými spolupracovníky se rozhodl pro ně něco vykonat a změnit jejich život. Z jejich iniciativy v roce 1888 byla zřízena první ubytovna Armády spásy pro bezdomovce.⁶⁰

V Československu začal práci Armády spásy v roce 1919 plukovník Karl Larsson. Došlo k provozování zařízení jako záchranné domovy, stanice v chudinských

⁵⁸ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008, s. 49-50.

⁵⁹ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008, s. 55.

⁶⁰ ARMÁDA SPÁSY. *Historie*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW: < <http://www.armadaspasypraha.cz/historie/>>.

čtvrtích, domovy pro alkoholiky atd. Svoji činnost vykonávala do roku 1950, v kterém byla vládnoucí stranou zakázána. Po roce 1989 požádala skupina křesťanů Armádu spásy o obnovení své činnosti. Armáda spásy v České republice byla zaregistrována dne 17.5.1990 jako občanské sdružení.⁶¹

Sbory a komunitní centra

Armáda spásy je součástí křesťanské církve. Sbory jsou církevní společenství, která se schází a pomáhají při aktivitách komunitního centra. Sbory a komunitní centra žijí společným životem a jsou vzájemně propojeny.

- sbory

Jednotlivá místní společenství se nazývají sbory. Sbory vyvíjejí duchovní a evangelizační aktivity. Jde o bohoslužebná shromáždění, biblické hodiny, ranní chvílky, biblické kroužky, pastorační poradenství a návštěvy v nemocnicích. Služby jsou určené všem bez rozdílu vyznání a bez jakékoli diskriminace. V obvodu své působnosti sbory zřizují a provozují komunitní centra pro službu lidem.⁶²

komunitní centra

Účelem komunitních center je poskytovat komplex sociálních služeb. Centra zprostředkovávají sociálně – právní poradenství, základní sociální služby, zapojování se dle svých možností a schopností do nabízených aktivit, dále se vzdělávat a seberealizovat. Překonávají sociální, kulturní a etnické bariéry mezi lidmi. Slouží nejenom místním obyvatelům, ale všem, kdo hledají sociální pomoc, společenství v osamělosti nebo místo pro setkávání s druhými lidmi. Svými programy reagují na nejpálčivější místní sociální problémy. Bývá to příprava dětí z etnických minorit na školní výuku, trávení volného času, základy počítačové gramotnosti, výcvik sociálních dovedností potřebných k uplatnění se na trhu práce atd. Cílem je zlepšení kvality života lidí v místním společenském prostředí. Také aktivaci a propojování jejich vzájemných možností.⁶³

⁶¹ ARMÁDA SPÁSY. *Historie*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadaspasypraha.cz/historie/>>.

⁶² ARMÁDA SPÁSY. *Komunitní centra s sbory*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadaspasy.cz/co-delame/komunitni-centra-sbory>>.

⁶³ ARMÁDA SPÁSY. *Komunitní centra s sbory*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadaspasy.cz/co-delame/komunitni-centra-sbory>>.

Mezi nečastější návštěvníky, kterým je směřována pomoc jsou lidé bez domova, nezaměstnaní, matky společně s dětmi, staří lidé a příslušníci etnických menšin.

2. Nový prostor

Poslání Nový Prostor dává možnost pracovat všem, kteří pracovat chtějí a mohou, ale jinde příležitost nenašli. Zároveň se snaží předcházet tíživým situacím, do kterých se osoby mohou dostat a realizuje celou řadu prospěšných a taktéž úspěšných projektů za účelem pomoci.⁶⁴

„Nový Prostor byl založen v roce 1998 v Praze jako neziskové občanské sdružení. Posláním Nového Prostoru jsou především:“⁶⁵

- rozvoj oblasti sociálního podnikání
- podpora a rozvoj prostředí a dílčích projektů z oblastí sociálního podnikání
- vývoj a realizace sociálně-terapeutické pracovní služby street-paper
- vývoj a realizace unikátního tréninkového programu rozvoje klíčových kompetencí s ohledem na uplatnitelnost na otevřeném trhu práce
- destigmatizace osob bez přístřeší, informování o realitě příčin a důsledků
- prosazování práv a zájmů sociálně handicapovaných osob
- medializace sociální problematiky
- postupná změna vnímání problematiky bezdomovství ve společnosti

Naděje

Naděje vznikla spontánně, bez předchozího plánování. První období se datuje k době od srpna 1990 do dubna 1991, kdy se jednalo výhradně dobrovolnou prací nejprve v Praze při první pomoci (ubytování a stravování) a později v uprchlických táborech v Jablonečku u Mimoně a v Bělé pod Bezdězem a následně opět v Praze při přípravě vlastních středisek.⁶⁶

„Vznik Naděje a její rozvoj je spojen s osobností Vlastimily Hradecké. Svým nesmírným úsilím a vytrvalostí realizovala vizi, která dostala symbolické jméno Naděje.

⁶⁴ NOVÝ PROSTOR. *Poslání*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.novyprostor.cz/poslani.html>>.

⁶⁵ NOVÝ PROSTOR. *Poslání*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.novyprostor.cz/poslani.html>>.

⁶⁶ NADĚJE. *Vznik a vývoj Naděje*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW: <http://www.nadeje.cz/vznik_a_vyvoj_nadeje#>.

Z počátečního nadšení několika jednotlivců vyrostla organizace, která dnes působí na celém našem území. Od počáteční pomoci uprchlíkům se programy pomoci postupně rozšiřovaly na další skupiny potřebných lidí, od lidí bez domova, přes staré a opuštěné lidi, handicapované děti a mládež, opuštěné děti, až po národnostní menšiny a propuštěné vězně.⁶⁷

Diakonie Českobratrské církve evangelické (DČCE)

Základní informace k DČCE:⁶⁸

- jedná se o druhou největší neziskovou organizací poskytující sociální služby v České republice
- pomáhá denně tisícům lidí v nepříznivých životních situacích,
- provozuje 110 zařízení po celé republice
- organizuje také humanitární pomoc v ČR (povodně) a rozvojovou pomoc v zahraničí
- její práce vychází z křesťanských hodnot, pomáhá všem bez rozdílu
- obnovenou činností po roce 1989 navazuje na předválečnou Českou diakonii
- je součástí mezinárodní platformy Eurodiakonie a mají partnery po celém světě
- zřizovatelem je Českobratrská církev evangelická

Poslání

„Posláním DČCE je organizovat, zajišťovat a poskytovat ve svých zařízeních sociální, zdravotní, pedagogickou a pastorační péči lidem, kteří se v důsledku věku, zdravotního postižení, nemoci, osamocení či ohrožení dostali do nepříznivé životní situace. Péče a podpora poskytovaná v zařízeních Diakonie Českobratrské církve evangelické směřuje k tomu, aby lidé, kteří využívají služeb Diakonie, mohli žít v co největší míře svým běžným a důstojným způsobem života. Poskytování těchto služeb chápe jako praktický projev křesťanské víry, naděje a lásky.“⁶⁹

Sdružení Česká katolická charita

⁶⁷ NADĚJE. *Vznik a vývoj Naděje*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW: <http://www.nadeje.cz/vznik_a_vyvoj_nadeje#>.

⁶⁸ DIAKONIE ČESKOBATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ. *O diakonii*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW:< <http://www.diakonie.cz/o-diakonii/>>.

⁶⁹ DIAKONIE ČESKOBATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ. *Naše hodnoty*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW:< <http://www.diakonie.cz/o-diakonii/nase-hodnoty/>>.

„Nezisková humanitární organizace Sdružení Česká katolická charita (SČKCH) je největším nestátním poskytovatelem sociálně zdravotních služeb u nás. Krédem je pomoc bližním v nouzi bez ohledu na jejich příslušnost k rase, národnosti či náboženství. Hlavní činností Charity je pomoc potřebným na území České republiky. Jde zejména o pomoc matkám s dětmi v tísní, lidem bez přístřeší, osobám se zdravotním a mentálním postižením, sociálně slabým rodinám, drogově závislým, opuštěným starým lidem, osobám, které se ocitly v osobní krizi, migrantům a uprchlíkům, vězňům a osobám vracejícím se z výkonu trestu.“⁷⁰

Sdružení provozuje přechodná ubytování, stacionáře, domovy na trvalý pobyt, hospice apod.. Předmětem její činnosti jsou projekty na začlenění do společnosti a využití volného času. Nutno zmínit, že sdružení se velkou měrou podílí i na pomoci osobám, které byly postiženy povodněmi. Pracovníci této významné organizace se zúčastňují práce v odborných komisích na ministerstvech zdravotnictví a práce a sociálních věcí.⁷¹

⁷⁰ SDRUŽENÍ ČESKÁ KATOLICKÁ CHARTIA. *Kdo jsme*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW:< http://www.dchrbno.caritas.cz/www/kdo_jsme.htm>.

⁷¹ SDRUŽENÍ ČESKÁ KATOLICKÁ CHARTIA. *Kdo jsme*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW:< http://www.dchrbno.caritas.cz/www/kdo_jsme.htm>.

4 Vliv bezdomovectví na práci Policie České republiky

Policie České republiky (PČR) je ozbrojený bezpečnostní sbor České republiky, s působností na celém území republiky. Vznikla dne 15. 7. 1991 a to přeměnou Veřejné bezpečnosti zákonem č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky. S účinností od 1. 1. 2009 je činnost PČR upravena novým zákonem č. 273/2008 Sb., kde jsou uvedeny i hlavní úkoly policie.

V ustanovení § 2 zákona o policii jsou ve třech oblastech vymezeny základní úkoly policie:⁷²

- chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek – v souladu s ústavním zákonem č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky je bezpečnost chápána jako zajištění svrchovanosti a územní celistvosti, ochrany jejích demokratických základů a konečně i ochrany životů, zdraví a majetkových hodnot občanů. Veřejný pořádek je součástí vnitřního pořádku. V širším smyslu se obecně vyjádřeno jedná o pravidla chování na veřejnosti stanovená právním předpisem a také pravidla soužití právně neformulovaná, jejichž zachovávání je ovšem podle obecného přesvědčení předpokladem bezproblémového spořádaného soužití. Veřejný pořádek je pak stav, kdy jsou tato pravidla v podstatě zachována, což je stav, který ve společnosti není možné docílit absolutně.
- předcházet trestné činnosti – tento úkol policie plní prostřednictvím cíleného, plánovitého, koordinovaného a komplexního působení na příčiny a podmínky vyvolávající nebo umožňující páchaní kriminality, přičemž cílem těchto aktivit je kriminalitě předcházet. Plnit úkoly podle trestního řádu – tyto úkoly jsou trestním řádem přesně vymezeny. Jedná se o různé úkony v rámci prověřování a vyšetřování trestné činnosti.
- plnit další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, přímo použitelnými předpisy Evropských společenství nebo mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu.

⁷² ŠKODA, J., VAVERA, F., ŠMERDA, R. *Zákon o policii s komentářem*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s. 36.

„Kriminalitě a viktimizaci bezdomovců je v naší i zahraniční literatuře věnována minimální pozornost. Přitom zločinem jsou tito lidé pravděpodobně ohroženi více než ostatní populace - jako pachatelé, ale i jako oběti. Mezi lidmi bez domova se nalézá poměrně vysoké procento propuštěných vězňů. Těm, kteří dosud nebyli trestáni, hrozí ve zvýšené míře riziko, že trestný čin spáchají. Vede k tomu především hmotná nouze, ale i pohyb v kriminogenním prostředí.“⁷³

4.1 Bezdomovci jako pachatelé protiprávního jednání

Protiprávní jednání (delikt) „je porušení práva, které způsobuje bez ohledu na vůli delikventa (a zpravidla proti ní) určité sankční důsledky, např. právo poškozeného na náhradu škody nebo odpovědnost za přestupek.“⁷⁴

Jednání, jež překračuje hranice stanovené právem můžeme rozdělit na **správní delikty** a **trestné činy**, přičemž trestné činy mají samozřejmě daleko větší míru společenské škodlivosti.

Správní delikty členíme:

- 1. Přestupky**
- 2. Jiné správní delikty fyzických osob postihované na základě zavinění**
- 3. Správní delikty právnických a fyzických osob postihované bez ohledu na zavinění**
- 4. Správní disciplinární delikty**
- 5. Správní pořádkové delikty**

Vzhledem k tomu, jakou specifickou podmnožinu obyvatel bezdomovci tvoří a na základě jejich charakteristického chování a způsobu života lze říci, že bezdomovci jsou z výše uvedeného členění téměř výhradně pachateli přestupků.

Pojem přestupku je uveden v zákoně č. 200/1990 sb., kdy je zde stanovena definice v §2 odstavci č.1, která zní: „Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo

⁷³ ŠTĚCHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M., KOPOLDOVÁ, B. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*. Praha, 2008, s. 49.

⁷⁴ IURIDICTUM. *Právní skutečnost*. [online]. [cit.2014-12-16]. Dostupné z WWW: <http://iuridictum.pecina.cz/w/Protipr%C3%A1vn%C3%AD_jedn%C3%A1n%C3%AD>

jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.“⁷⁵

Ze zkušeností autora z každodenní práce na základním útvaru Policie České republiky v Mnichově Hradišti je zřejmé, že bezdomovci jsou zvláštní skupinou osob, která je velmi omezeným způsobem informována, jelikož nečtou denní tisk, nesledují televizi a celkově sami o sobě se o dění kolem jejich osoby moc nezajímají. Jediným zdrojem informací často bývá kontakt s jiným bezdomovcem. Tyto osoby každodenně řeší otázky týkající se samotného života a to zejména opatření si stravy, jelikož nepracují a nemají často žádný legální zdroj obživy, tak se uchylují k protiprávnímu jednání. Dále jsou to osoby, které tráví zpravidla většinu svého času na ulici, tudíž jsou daleko více vystaveni kontaktu s veřejností, kdy vzhledem k jejich vizáži a chování mají daleko větší předpoklady ke konfliktům. Dále tyto osoby nemají často domov a nejsou pouštěni do restauračních zařízení, a proto často konzumují alkoholické nápoje na veřejnosti, posedávají na lavičkách a popíjejí, tudíž jsou trnem v oku zbylé společnosti. Na druhou stranu často mladší osoby z řad bezdomovců využívají k aplikaci návykových látek (drog) skrytá místa a až následně se dostávají na veřejně přístupná místa.

Na základě výše popsaného autor uvádí z vlastních zkušeností nejčastěji páchané přestupky bezdomovci sestupně dle objemu z celkového počtu:

1. přestupky proti majetku §50 z.č. 200/1990sb. – zpravidla se jedná o drobné krádeže do částky 5000,-Kč související s rychlým obstaráním peněžních prostředků či potravin za účelem uspokojení nejnutnějších životních potřeb (krádež v prodejnách potravin či krádež materiálu a jeho zpeněžení ve sběrnách apod.).
2. přestupky proti veřejnému pořádku §47 z.č. 200/1990sb. – zejména vzbuzení veřejného pohoršení, znečišťování veřejného prostranství, rušení nočního klidu, neuposlechnutí výzvy úřední osoby.
3. přestupky proti občanskému soužití §49 z.č. 200/1990sb. - nejčastěji se jich obvykle dopustí tím, že jiné osobě z nedbalosti ublíží na zdraví, popřípadě tím,

⁷⁵ ČESKO. Zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1990, částka 35, s. 810.

že úmyslně naruší občanské soužití, vyhrožováním, újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, schválnostmi či jiným hrubým jednáním.

Dále v úvahu přichází další méně ojedinělé přestupky na úseku na ochranu před alkoholismem a jinými toxikomániemi, na úseku zemědělství a myslivosti, proti pořádku ve státní správě a proti pořádku v územní samosprávě.

Trestné činy

Jak samotný název značí trestné činy jsou závažnějším protiprávním jednáním než předchozí přestupky. Samozřejmě se závažnějším jednáním je spojen i přísnější trest.

Pojem Trestný čin uvedený v Trestním zákoníku, z.č. 40/2009sb.:⁷⁶

- **§13 - Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně**
- **§111 - Trestným činem se rozumí jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc**

Pokud trestný čin spáchá osoba mladistvá čili osoba ve věku od 15 do 18 let, jedná se o fyzickou osobu, která v době spáchání byla příčetná a naplnila všechny formální znaky skutkové podstaty dané trestného činu nebo se o něj pokusila či ho připravovala nebo se jedná o spolupachatele či účastníka nazýváme toto jednání **proviněním**.

Pojem provinění je charakterizován v zákoně č. 218/2003sb. jako trestný čin, který spáchala osoba mladistvá, tedy osoba, která v době spáchání trestného činu nedovršila osmnáctý rok života⁷⁷. Toto jednání se však ve vztahu k bezdomovectví téměř nevyskytuje a šance, na setkání s tímto případem je téměř nulová, jelikož tyto

⁷⁶ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 356, 361 a 380.

⁷⁷ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79, s. 4031.

mladistvé osoby zpravidla bydlí u svých rodičů nebo jiných zákonných zástupců nebo žijí v ústavech pro mladistvé.

Při zaměření se na tuto specifickou a mnohdy i problematickou skupinu lidí z pohledu páchané trestné činnosti můžeme jednoznačně označit některé skutkové podstaty, které jsou pro bezdomovce typické. Obecně platí, že starší osoby většinou jednají samostatně při páchání trestné činnosti a často nebývají schopni organizace jednání z větší škodlivostí. Naopak osoby spadající do nové mladé generace (zpravidla užívající různé drogy) tzv. drží při sobě v určitých skupinách, které se často na trestné činnosti podílí společně. V případě propuštěných vězňů je toto skupinové jednání rovněž na snadě, jelikož si často během pobytu utvoří vazby na spoluvězně, dochází k výměně názorů na páchání trestné činnosti a tím pádem se zároveň zvyšuje vzdělanost vězňů v oblasti páchání protiprávního jednání.

Druhy kriminality nejčastěji bezdomovci páchané:

1. Majetková kriminalita

Majetková kriminalita představuje v České republice stejně jako ve vyspělých zemích trvale zhruba dvě třetiny registrované kriminality. Lze ji charakterizovat jako útok proti cizímu majetku. Nejčastější formou jsou krádeže, zpronevěry a podvody. Zpravidla lze trestné činy proti cizímu majetku zařadit do tří okruhů:⁷⁸

- Cílem je obohacení pachatele (krádeže, zpronevěra, podvod, lichva, loupež a vydírání většinou posuzujeme jako formy násilné kriminality)
- Hlavním cílem je poškodit (poškození věřitele, poškození cizí věci, porušování povinnosti při správě cizího majetku)
- Podílnictví - pachatel využívá trestné činnosti páchané jinou osobou

Majetková kriminalita obsahuje celou řadu trestných činů, z nichž nejčastěji se setkáváme s krádeží. V rámci bezdomovectví se nejčastěji bezdomovci dopouštějí krádeže prosté a krádeže vloupáním, ojediněle nejsou ani krádeže věcí, které má jiný při sobě či krádeže, za kterou byl bezdomovec v posledních třech letech odsouzen nebo

⁷⁸ ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie*. Praha, 2008. s. 36.

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI, 2004. s. 262-263.

potrestán. Další ze skutkových podstat, kterou bezdomovci často naplňují je poškození cizí věci, toto často bývá ve spojitosti s krádeží či krádeží vloupáním do různých objektů, přičemž často tímto dochází i k porušování domovní svobody.

Násilná kriminalita

Násilné kriminalitě se věnuje ve společnosti velká publicita, neboť tento fenomén ohrožuje život a zdraví občanů, vzbuzuje strach a tím záporně ovlivňuje hodnotu lidského života. Vlastní pojem násilná kriminalita odráží způsob provedení trestného činu, jehož výslednicí je poškození případně zničení cílového objektu.⁷⁹

Pojem násilí je totožný s pojmem agrese, avšak každé agresivní chování nemusí být postihováno trestním zákonem. Kriminální agrese je označování takového chování subjektu, které ohrožuje nebo porušuje zájmy chráněné trestním právem (útok na fyzickou nebo psychickou integritu člověka, při úmyslném užití fyzického násilí nebo pohružky násilím vůči jiné osobě). Mezi násilné trestné činy patří obzvláště: vražda, loupež, vydírání, násilí proti veřejné osobě, porušování domovní svobody apod.⁸⁰

Příčinu násilí musíme hledat nejen v hodnotové soustavě dané společnosti, ale také v životním stylu a zvyklostech společnosti. Mezi společenské faktory, které ovlivňují násilí ve společnosti řadíme:

- rodinu
- normy chování platné v dané společnosti
- masové (mediální) prostředky

K násilné trestné činnosti dochází i v komunitě bezdomovců. Bezdomovci často nebývají schopni se podílet na organizovaném zločinu nebo neuskutečňují promyšlené přepadení bank a pošt. Bohužel se však objevuje nová generace mladých bezdomovců (18-30 let), kteří se do organizovaného zločinu zapojují, případně mají na svědomí jinou závažnou trestnou činnost (podvody, krádeže aut apod.)

⁷⁹ ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie*. Praha, 2008. s. 39.

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI, 2004. s. 282-284.

⁸⁰ ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie*. Praha, 2008. s. 39.

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI, 2004. s. 282-284.

2. Mravnostní (sexuální) kriminalita

Mravnostní (sexuální) kriminalita je spjata s pohlavním pudem. Z hlediska kriminologického je sexuální kriminalita prostředek uspokojování pohlavního pudu takovou formou, kterou společnost netoleruje, a proto ji sankcionuje platným právem. Mezi sexuální kriminalitu řadíme především.⁸¹

- znásilnění
- pohlavní zneužívání
- kuplířství obchodování s lidmi z důvodu pohlavního styku apod.

Mravnostní (sexuální) kriminalita představuje ročně necelé 1 % z celkové registrované kriminality. Z tohoto procenta je v 50 % zastoupeno znásilněním.⁸²

- sadistické znásilnění - velmi často vyústí až ve vraždu, pachatel se ukájí hlavně bezmocí a útrapami oběti
- sexuální sebepotvrzení - pachatel chce překonat nízké sebevědomí
- skupinové znásilnění - u těchto případů jsou pachateli nejčastěji mladí lidé, cílem je získat uznání vrstevníků, dochází k němu často pod vlivem návykových látek
- impulzivní znásilnění - pachatel využije poskytnutou příležitost
- agresivní - cílem je oběť fyzicky zranit, motivem je nejčastěji msta za odmítnutí.

U lidí bez přístřeší též dochází k mravnostní kriminalitě, i když to není tak častý jev. Nejčastěji dochází ke znásilnění a to v kombinaci s násilnou kriminalitou a velký vliv zde mají opět návykové látky a především alkohol.

⁸¹ ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie*. Praha, 2008. s. 42.

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI, 2004. s. 303-305.

⁸² ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie*. Praha, 2008. s. 42.

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI, 2004. s. 303-305.

4.2 Bezdomovci jako oběti protiprávního jednání

Zdrojem informací o obětech z řad bezdomovců jsou v první řadě různé statistiky. Avšak páčání trestné činnosti na bezdomovcích se v trestních statistikách od běžné populace nesePARUJE. Objektivní přehled je vzhledem této problematice velice těžké zachytit a zaznamenat. Je velice pravděpodobné, že bezdomovci se obětmi trestné činnosti častěji než bydlící populace.

Pojem oběť trestného činu

„Oběť trestného činu je osoba dotčená trestným činem. Pro potřeby kriminologie osoba bezprostředně dotčená trestným činem, tzn. ne následně dotčené osoby jako např. potomci. Mezi obětmi trestného činu a poškozeným je rozdíl. Oběť může být fyzická osoba, kdežto poškozeným mohou být i právnické osoby.“⁸³

Důvodů u bezdomovců může být několik. Nejčastěji se jedná o skutečnost, že bezdomovci přespávají na veřejných místech a mají proto předpoklad stát se snadnou obětí. Dalším faktem je nízké právní vědomí této sociálně nechtěné skupiny a jejich bagatelizace.⁸⁴

Trestné činy páchané na lidech bez domova bývají brutální a vyznačují se vysokou latencí. Na podkladech informací z institucí zabývajících se pomocí bezdomovcům a dále na základě jejich kontaktů s těmito osobami, je jedním z možných pachatelů i policie, kdy k vynucení zákonnosti může být použita i neadekvátní síla či zásah.

Dalšími násilníky, kteří si tipují za objekt svého násilí tyto vyloučené osoby, jsou skupinky mladých lidí, ale někdy jde i o jednotlivce, kteří mají potřebu vyzkoušet si své dovednosti týkající se bojových umění. V poslední době se objevuje další případy, kdy jsou bezdomovci zneužívání po ekonomické stránce jinou skupinou obyvatel (nejčastěji Romy). Toto jejich jednání spočívá v tom, že bezdomovce, kteří jsou ve starobním či invalidním důchodu, si vezme daná osoba do svého obydlí s tím, že následně za stravu a ubytování disponuje jeho celkovými příjmy tj. převážně s jejich

⁸³ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 34.

⁸⁴ ŠTĚCHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M., KOPOLDOVÁ, B. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*. Praha, 2008, s. 51-55.

důchodem, kdy však skutečné náklady ani zdaleka nedosahují výše jejich důchodu. Mimo to rovněž dochází ke zneužívání lidí bez domova, kteří jsou opět jinou skupinou obyvatel (nejčastěji Romy) využívání jako nástroj, který pro ně často i pod pohružkou násilí ukradne v obchodě nějaký alkohol, cigarety apod.. Další možný způsob (zjištěným z pomáhajících organizací), při němž se bezdomovci stávají oběťmi, se týká převážně skupiny lidí bez domova žijících u velkých nákupních center, kde často dochází ke konfliktům s bezpečnostními agenturami a následně jsou neadekvátně fyzicky napadáni. Není výjimkou, že jejich jednání překračuje hranice stanovené zákonem.

Samozřejmě objevují se i případy, kdy vůči této skupině osob jedná násilnický i veřejnost. Jako příklad lze uvést, že nejsou ojedinělé případy, při kterých dochází k upalování bezdomovců a to jak politím zápalnou těkavou látkou přímo na osobu, tak i zapalováním jejich provizorně postavených obydlí.

Pomoc obětem

Všeobecně oběť trestného činu se dostává často do těžké životní situace. Hlavní snahou je přinutit nejen širokou veřejnost, ale i politické a státní orgány k různým aktivitám na pomoc obětem trestných činů. Z počátku se snaha o zlepšení postavení oběti řešila převážně humanitární pomocí, poskytované dobrovolnými organizacemi a nadacemi, postupně se začíná v této oblasti angažovat i stát a některé formy právní pomoci získávají právní podklad.⁸⁵

V České republice rozlišujeme několik základních forem pomoci obětem:⁸⁶

1. Poradenská, sociální a terapeutická

tato forma pomoci je nutná v době bezprostředně po spáchání činu, protože je postavení oběti nejtěžší (oběť se nachází v duševním šoku nebo je zraněna). Pro oběti je důležité nejen lékařské ošetření, ale také psychologická či psychiatrická péče. Pro tyto záměry se vypracovávají různorodé programy, nazývané krizová intervence. Cílem těchto programů je překonání akutní krize, podpora oběti, poskytnutí psychické podpory a konzultace při řešení právních, rodinných a sociálních problémů.

⁸⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI, 2004. s. 139-167.

⁸⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI, 2004. s. 139-167.

2. Pomoc obětem realizovaná trestně procesními prostředky

do této formy pomoci patří například občanskoprávní řízení. Tento způsob je však zdlouhavý, málo efektivní a vymáhání náhrady je velmi nejistý. Výhodnější pro oběť je rozhodnout o návrzích na náhradu škody v rámci trestního práva v tzv. adhezním řízení.

3. Kompenzace škody od státu

realizuje se na základě zákona č. 209/1997 Sb. O poskytování peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů, jak vyplývá ze změn a doplnění provedených zákonem č. 265/2001 Sb. Odškodnění od státu je obvykle spojeno s některými podmínkami, např. je poskytováno jen u vybraných deliktů, oběť si nesmí zapříčinit škodu vlastní vinou atd..

Instituce zabývající se pomocí bezdomovcům nejčastěji jako řešení pro oběti uvádí: zvýšit informovanost bezdomovců o tom, jak se nestát obětí napadení a jak si v případě napadení počínat. Problémem je, že na bezdomovce se dá stěžít preventivně působit jako na skupinu tak, aby se uměli napadení bránit účinně. Mnozí zůstávají mimo kontakt s jakoukoliv institucí a někteří nejsou již schopni pomoc přijmout. Souběžně by bylo vhodné působit i na profesionální pracovníky ve smyslu vyšší tolerance k odlišným životním stylům.

Dalším podstatným aspektem policejní práce vůči bezdomovcům je pátrání po osobách bez domova hledaných či pohřešovaných. Tato policejní činnost vyžaduje enormní snahu, protože většina bezdomovců tzv. kočuje a nezdržuje se stále na jednom místě, proto je jejich vypátrání často velmi náročné a zdlouhavé.

Důvody pátrání po osobách bez domova jsou totožné s důvody pátrání po většinovém obyvatelstvu a toto pátrání můžeme rozčlenit:⁸⁷

- pátrání po osobách hledaných – může se jednat zejména o případy, v kterých je nutno vypátrat současný pobyt bezdomovce za účelem zajištění jeho přítomnosti na úkonech spojených s trestním řízením, dále o případy, v nichž je na bezdomovce obviněného ze spáchání trestného

⁸⁷ CHMELÍK, J. a kol. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. s. 500- 502.

činu vydán příkaz k zatčení a jeho pobyt není znám, kdy je na odsouzeného bezdomovce vydán příkaz k dodání do výkonu trestu a jeho pobyt není znám, kdy bezdomovec uprchl ze zařízení pro výkon ochranného léčení nebo ochranné výchovy, kam byl umístěn na základě rozhodnutí soudu apod.

- pátrání po osobách pohřešovaných – jde zejména o případy, v kterých bylo u bezdomovce učiněno oznámení o jeho pohřešování, není známo, kde se nachází a tento není podezřelý ze spáchání trestného činu; může se jednat i o bezdomovce-cizince, jenž žádá o udělení azylu a během příslušného řízení o udělení azylu svévolně opustil azylové zařízení.
- pátrání po osobách neznámé totožnosti nebo mrtvol neznámé totožnosti – i v případě bezdomovců se může jednat o osoby, které nemohou či nechtějí prokázat svoji totožnost v některých případech může být objektem pátrání mrtvola bezdomovce neznámé totožnosti.

5 Praktická část

Autorovým záměrem bylo v teoretické části osvětlit historický vývoj problematiky bezdomovectví, definovat základní pojmosloví této problematiky, provést rozbor nabízených služeb a charakterizovat organizace, které tyto služby poskytují. V neposlední řadě se autor zaměřil na vliv bezdomovectví na práci Policie České republiky. V praktické (empirické) části bakalářské práce budou formou dotazníkového šetření zjišťovány dva hlavní cíle a to vědomostní znalosti zaměřené zejména na činnosti největší organizace v okrese Mladá Boleslav Dům Naděje a pracovní zkušenosti příslušníků Policie České republiky v přímém výkonu služby ve městech Mladá Boleslav a Mnichovo Hradiště při práci s bezdomovci za účelem potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz a případně navrnutí opatření k řešení na základě výsledků získaných sběrem dat.

Výzkumná technika a stanovení konkrétních hypotéz

Vzhledem k charakteru cílů výzkumu byla pro tuto práci zvolena výzkumná technika v podobě dotazníkového šetření. Jedná se o kvalitativní výzkum zaměřený na specifický vzorek příslušníky Policie České republiky v přímém výkonu služby a v konkrétně vymezeném teritoriu měst Mladá Boleslav a Mnichovo Hradiště. Dotazníkový anonymní průzkum umožňuje v krátkém časovém úseku zjistit mnoho podstatných informací, dále se jedná o anonymní formu, takže respondenti se nemusí bát vyjádřit své vlastní názory a zkušenosti, kdy navíc dotazník bude distribuován a následně vybrán autorem této práce, aby výsledek šetření nebyl ovlivněn v případě, že by např. byl distribuován jejich nadřízeným a příslušníci by pak neodpovídali dle reality a jejich přesvědčení, ale v souladu s názory a vůlí nadřízeného.

V návaznosti na vytyčené hlavní cíle práce byly stanoveny následující hypotézy:

- 1. Osoby bez domova jsou jednoznačně častěji pachateli protiprávního jednání než oběťmi**
- 2. Osoby bez domova se nejčastěji dopouštějí protiprávního jednání porušujícího normy správního (přestupkového) práva a normy z oblasti trestního práva, kdy si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní**

3. **Příslušníci Policie České republiky dislokovaní ve městech Mnichovo Hradiště a Mladá Boleslav nemají dostatek informací, aby byli schopni vysvětlit služby nabízené pomáhajícími organizacemi či obcí.**
4. **Převážná většina příslušníků Policie České republiky dislokovaných ve městech Mnichovo Hradiště a Mladá Boleslav neabsolvovala žádné školení či kurzy k práci s lidmi bez domova**

Výzkumný vzorek a dotazník

Jak již bylo vícekrát zmíněno výzkumným vzorkem je specifická skupina příslušníků Policie České republiky zařazená v přímém výkonu služby ve městech Mladá Boleslav a Mnichovo Hradiště. Předpokládaný oslovený vzorek byl 70 příslušníků, přičemž stejný počet byl vytvořen dotazníků a tyto následně distribuovány autorem. Z výše uvedeného oslovené vzorku se nazpět vrátilo 54 dotazníků, což činí 77,14 %. Dotazníky byly rozdány do oběhu v měsíci lednu roku 2015 a v únoru roku 2015 došlo k jejich sběru.

Struktura dotazníku je rozdělena na tři části a to na základní údaje, vědomostní část a zkušenostní část. Tento dotazník je kombinací otevřených, polootevřených a uzavřených otázek. Celkový počet položených otázek je 19 a samotný dotazník je přílohou této práce (příloha č. 1).

Rozbor a prezentace výsledků

Shromážděná data byla analyzována a tyto následně autorem dotazníku vyhodnoceny ruční znaménkovou metodou a pomocí počítačového programu Microsoft Office Excel. Zpracovaná data byla vložena do tabulek a dále došlo ke grafickému znázornění pomocí sloupcových grafů.

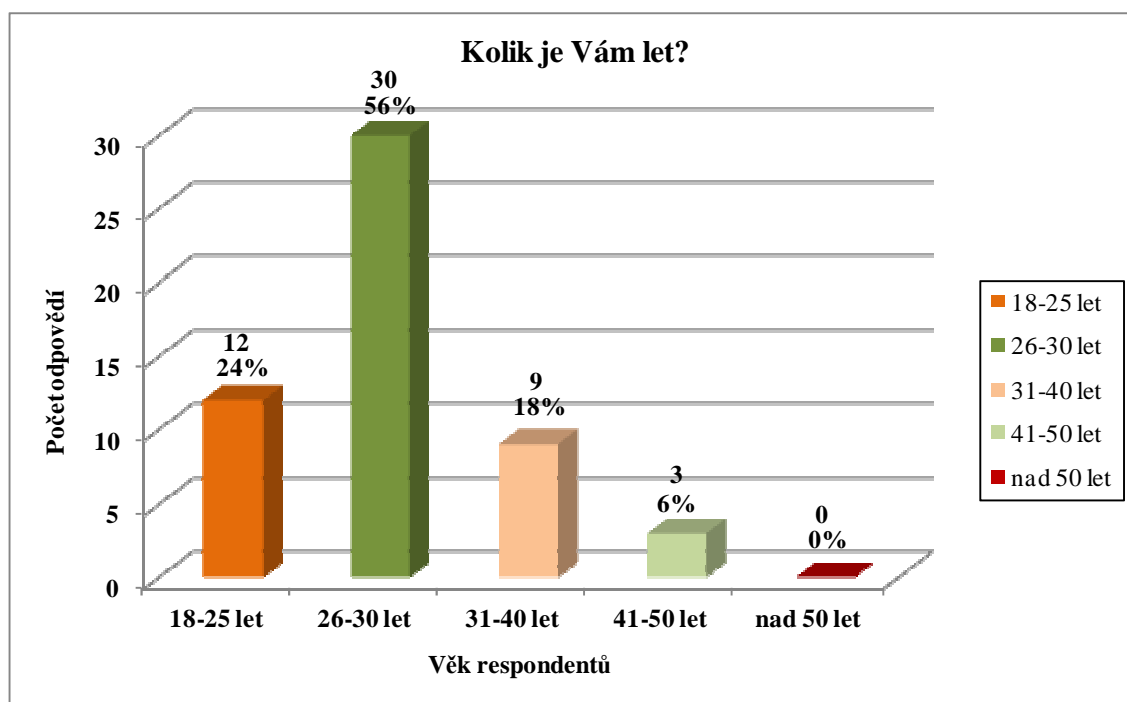
Otázky týkající se základních údajů

Otázka č. 1: Jaké je Vaše pohlaví?

První otázka je směřována k zjištění pohlaví příslušníků Policie České republiky sloužících ve městech Mladá Boleslav a Mnichovo Hradiště. Z dotazníkové šetření vyplývá, že se šetření zúčastnilo celkem 54 osob. V přímém výkonu služby převyšují muži se 78 procenty, což představuje 42 respondentů, nad ženami, které jsou zastoupeny pouze 12 procenty, což představuje 12 respondentů

Otázka č. 2 Kolik je Vám let?

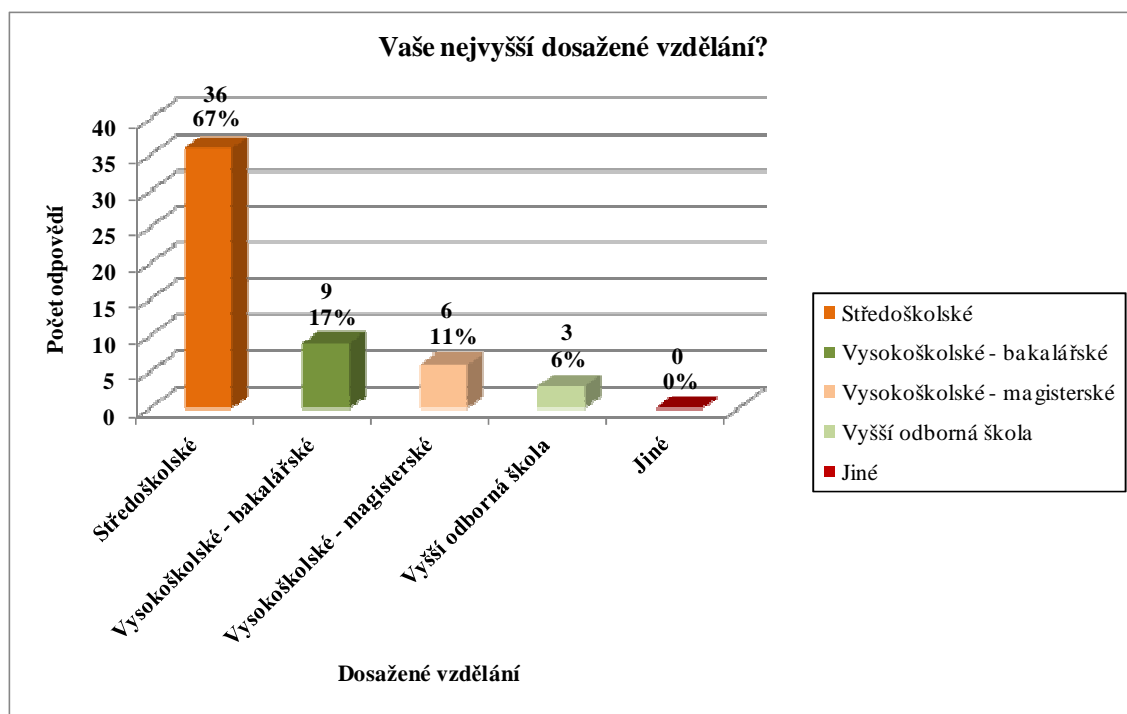
Graf č. 1 Věk respondentů

Druhá položená otázka se týká věku respondentů, kdy z grafického znázornění je zřejmé, že z 56 procenty je nejvíce zastoupeno věkové rozmezí 26-30 let s počtem 30 příslušníků, následuje věkové rozmezí 18-25 let se zastoupením 24 procent a 12 příslušníků. Věkovou kategorií 31-40 let prochází pouze devět osob, což tvoří 18 procent. Poslední zastoupené rozmezí je 41-50 let se třemi příslušníky a tedy 6 procenty z celkového počtu. Kategorie 50 a více let již nemá žádné zastoupení.

Otázka č. 3 Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

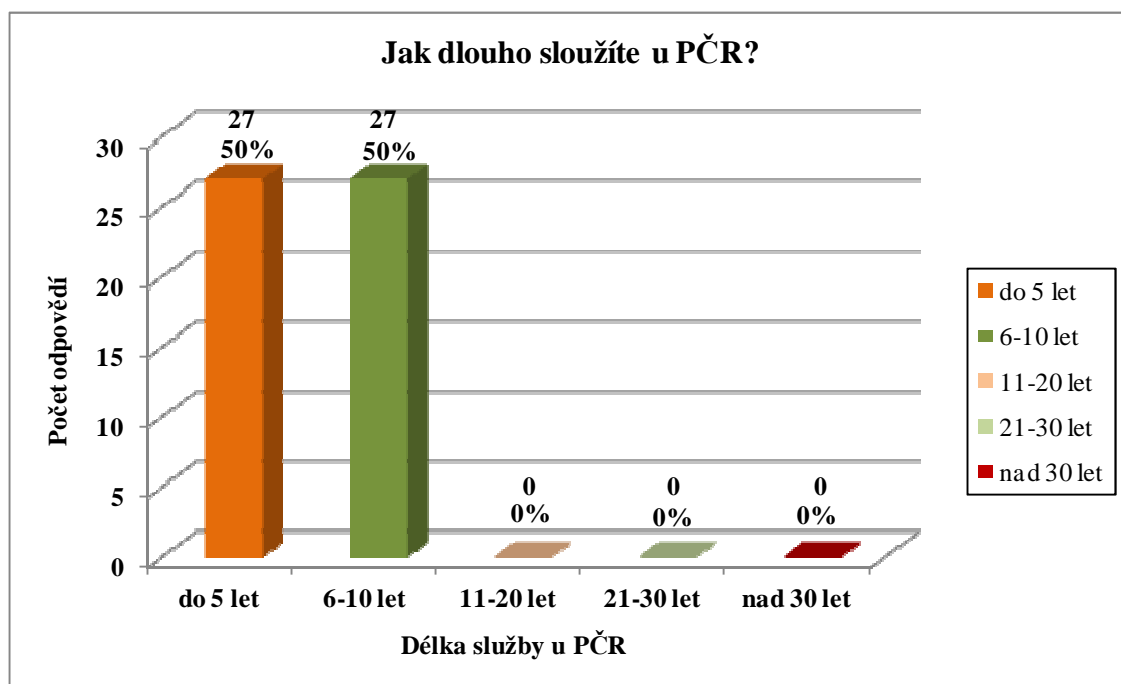
Graf č. 2 Vzdělání respondentů

Otázka č. 3 směřovala ke zjištění věku příslušníků. Zcela jednoznačně je nejvíce zastoupeno středoškolské vzdělání, které je bráno jako minimum pro přijetí do služebního poměru. Středoškolské vzdělání má celkem 36 respondentů, což tvoří 67 procent z celkového počtu. Ostatní formy vzdělání již jsou zastoupeny v daleko menší míře, bakalářského vzdělání dosáhlo 9 příslušníků, kdy se jedná o 17 procent z celkového počtu. Vysokoškolského magisterského a jiného podobného vzdělání dosáhlo 6 příslušníků tedy 11 procent z celkového počtu. Na posledním místě se nachází vyšší odborné vzdělání s počtem 3 příslušníků a procentuálním zastoupením 6 procent.

Otázka č. 4 Jak dlouho sloužíte u Policie České republiky?

Graf č. 3 Délka služebního poměru

Předmětem této otázky bylo zjistit délku služebního poměru u Policie České republiky. Z grafického znázornění je zřejmé, že jsou rovnoměrně zastoupeny pouze dvě kategorie a to do pěti let služby a 6-10 let služby s počtem 27 příslušníků a tedy procentuálním zastoupením 50 procent z celkového počtu.

Otázka č. 5 V jakém městě sloužíte?

Výsledný souhrn z dotazníkového šetření naplnil představy autora, jelikož Mladá Boleslav má podstatně vyšší počet obyvatel než Mnichovo Hradiště bylo pravděpodobné, že bude mít také větší zastoupení příslušníků Policie České republiky. Celkem tedy v Mladé Boleslavi z dotázaných 54 respondentů slouží 36 příslušníků, což činí 67 procent a na Mnichovo Hradiště zbývá z celkového počtu 18 příslušníků s procentuálním zastoupením 33 procent.

Otázky zaměřené na vědomosti příslušníků

Otázka č. 6 Znáte nějaké organizace v okrese, kde sloužíte, zabývající se pomocí lidem bez domova?

Tato otázka je zaměřená na povědomí o organizacích nabízejících pomoc osobám bez domova. Na základě výsledků je zřejmé, že o něco málo než polovina respondentů ví alespoň o jedné organizaci, konkrétně 30 příslušníků, což činí 56 procent z celkového počtu. Naproti tomu 24 příslušníků tedy 44 procent nezná ani jednu pomáhající organizaci v jejich okrese. Mezi uvedenými organizacemi v případě odpovědi Ano jsou:

- **Naděje** - tato jako největší organizace byla uvedena celkem 24krát
- **Červený kříž** - byl uveden pouze v jednom případě
- **Církev** - byla zmíněna celkem 6krát
- **Armáda spásy** - se objevila celkem ve třech dotaznících

Otázka č. 7 Pokud je Vám známo, uveďte konkrétní příklady, jak pomáhá Vaše město lidem bez domova?

Tato otázka byla položena jako zcela otevřená, tudíž respondenti mohli uvést všechny možné způsoby pomoci, které jsou jim známy. Tuto možnost odpovědi nevyplnilo nebo uvedli, že jim nejsou žádné případy známy celkem **38 příslušníků**, kdy procenta z celkového počtu tvoří 70 procent. V jednom případě byla zmíněna ubytovna pro slabé provozovaná či dotovaná městem Mladá Boleslav, kdy tento jeden případ tvoří z celkového počtu 2 procenta. Celkem **9 příslušníků** uvedlo, že město Mladá Boleslav v případě teploty pod -5°C staví vyhřívaný stan pro bezdomovce, kdy se jedná o 17 procent z celkového počtu a dále **6 příslušníků** uvedlo, že Městská policie Mladá Boleslav rozdává oblečení bezdomovcům ze sbírek organizovaných městem, kdy procentuální podíl činí 11 procent.

Otázka č. 8 Prošel jste někdy speciálním kurzem nebo nějakým jiným vzdělávacím programem na práci s lidmi bez domova?

Z odpovědí týkajících se této otázky jsou až jednoho příslušníka ve shodě, kdy neprošli žádným speciálním kurzem či školením na pomoc a práci s osobami bez domova. V jednom případě respondent odpověděl kladně, kdy vystudoval vysokou

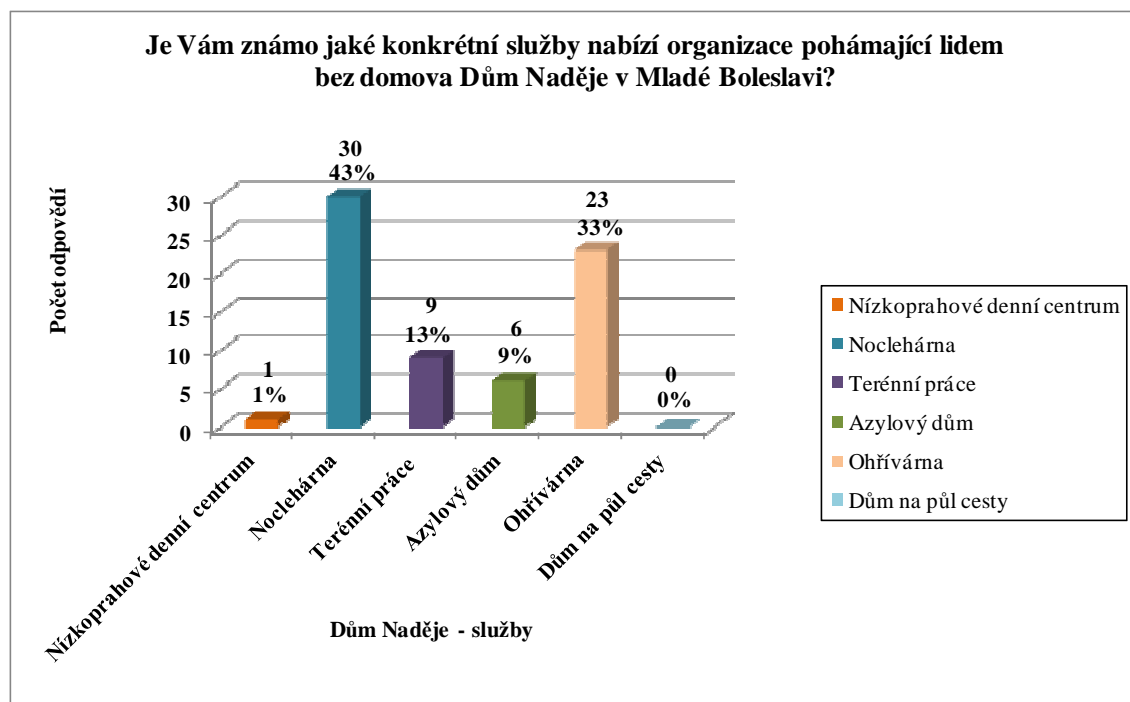
školu se sociálně humanitním zaměřením, kdy část výuky byla konkrétně zaměřena na tyto osoby.

Otázka č. 9 Byl jste někdy osloven organizací pomáhající bezdomovcům ke spolupráci?

Na tuto otázku není třeba žádných grafů, jelikož z odpovědí respondentů vyplývá, že nikdo z příslušníků nebyl osloven žádnou organizací nabízející pomoc bez domova. Na základě tohoto zjištění vyvstává otázka, proč tomu tak je? Organizace by mohly příslušníka zaškolit tak, aby byli schopni poskytnout potřebné informace. Dále by organizace ve spolupráci s policií ukázat, že tu není policie pouze v rámci represe, ale i v rámci prevence, která spočívá zejména v poskytování kvalitních informací. Nebo se snad organizace pomáhající bezdomovcům bojí, že by přítomnost policie vyvolala obrácený efekt na jejich práci? Zejména v případech, kdy by policisté spolupracovali s terénními pracovníky.

Otázka č. 10 Je Vám známo jaké konkrétní služby nabízí organizace pomáhající lidem bez domova Dům Naděje v Mladé Boleslavi?

Graf č. 4 Nabízené služby organizace Dům Naděje v Ml. Boleslavi dle respondentů

U této otázky mohlo 54 respondentů volit více možností. Konkrétní zvolené možnosti pak byly zaznamenány grafickým znázorněním. Nutno podotknout, že Dům

Naděje jako největší organizace na Mladoboleslavsku poskytuje služby nízkoprahové denní centrum, noclehárnu a terénní práce. Z uvedeného grafu je patrné, že příslušníci vcelku dobře znají službu noclehárny, pár jedinců ví, že organizace zajišťuje terénní práce a pouze jeden respondent uvedl, že nabízí služby nízkoprahového denního centra. Naopak velká část dotazovaných mylně uvádí, že nabízí služby noclehárny.

Otázka č. 11 Znáte konkrétní provozní dobu Domu Naděje v Mladé Boleslavi pro poskytované služby?

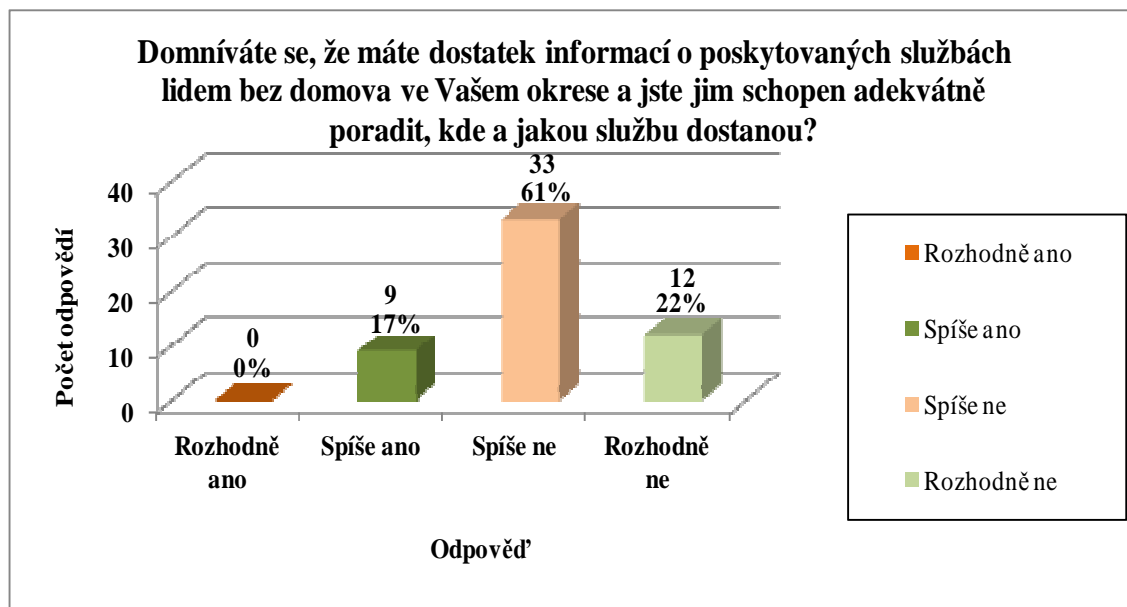
Z odpovědí uvedených k otázce č. 11 je zřejmé, že drtivá většina příslušníků **nemá ponětí o provozní době největšího zařízení pro bezdomovce na Mladoboleslavsku.** Pouze jeden příslušník uvedl, že provozní doba je zde nonstop, což je téměř pravda, jelikož přes den funguje nízkoprahové centrum a v noci noclehárna, kdy takto je tento dům v provozu 23 hodin denně z celkového počtu 24 hodin denně.

Otázka č. 12 Pokud znáte, uveďte, za jakých podmínek bude uchazeč o službu v Domě Naděje v Mladé Boleslavi přijat?

Na základě této výsledků lze konstatovat, že 42 respondentů odpovědělo, že nezná podmínky přijetí uchazeče o služby. Naproti tomu **12 respondentů** odpovědělo kladně tedy ano, kdy ve všech případech bylo správně zmíněno, že osoba nesmí být pod **vlivem alkoholu nebo drog.** Správně pak ještě **tři respondenti** uvedli, že musí zaplatit poplatek 30 Kč a dále tito správně poznamenali, že nebude přijat v případě, že již dříve porušil pravidla platná v tomto domě.

Otázka č. 13 Domníváte se, že máte dostatek informací o poskytovaných službách lidem bez domova ve Vašem okrese a jste jim schopen adekvátně poradit, kde a jakou službu dostanou?

Graf č. 5 Schopnost příslušníků adekvátně poradit osobám bez domova

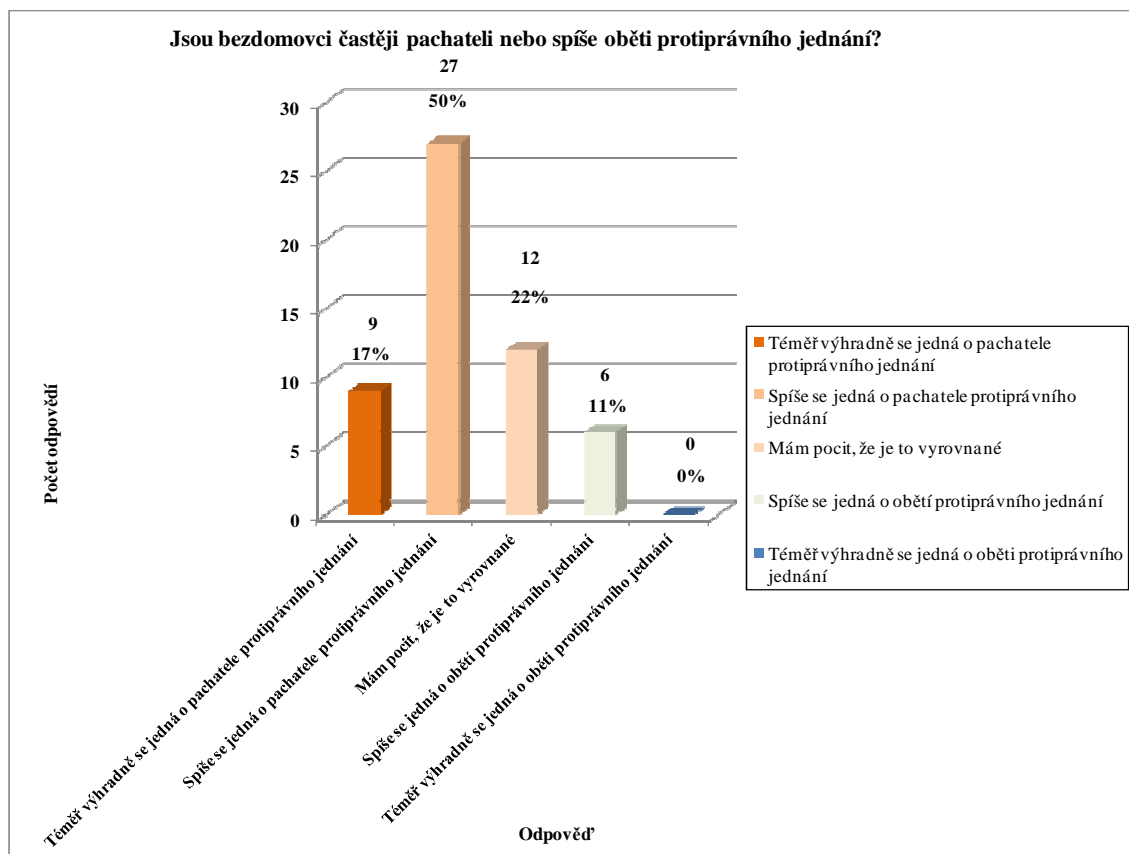

Grafické znázornění nám vypovídá o tom, že více jak polovina, tedy konkrétně 33 příslušníků se domnívá, že spíše nemá dostatek vědomostí, aby bylo schopno adekvátně bezdomovcům poradit, což činí 61 procent z celkového počtu. Rozhodně není schopno poradit 12 příslušníků a píše je schopno poradit 9 příslušníků. Mezi dotazovanými se nenašel žádný, který by uvedl, že je rozhodně schopen podat adekvátní informace.

Otázky zaměřené na zkušenosti příslušníků

Otázka č. 14 Jsou bezdomovci častěji pachateli nebo spíše oběti protiprávního jednání?

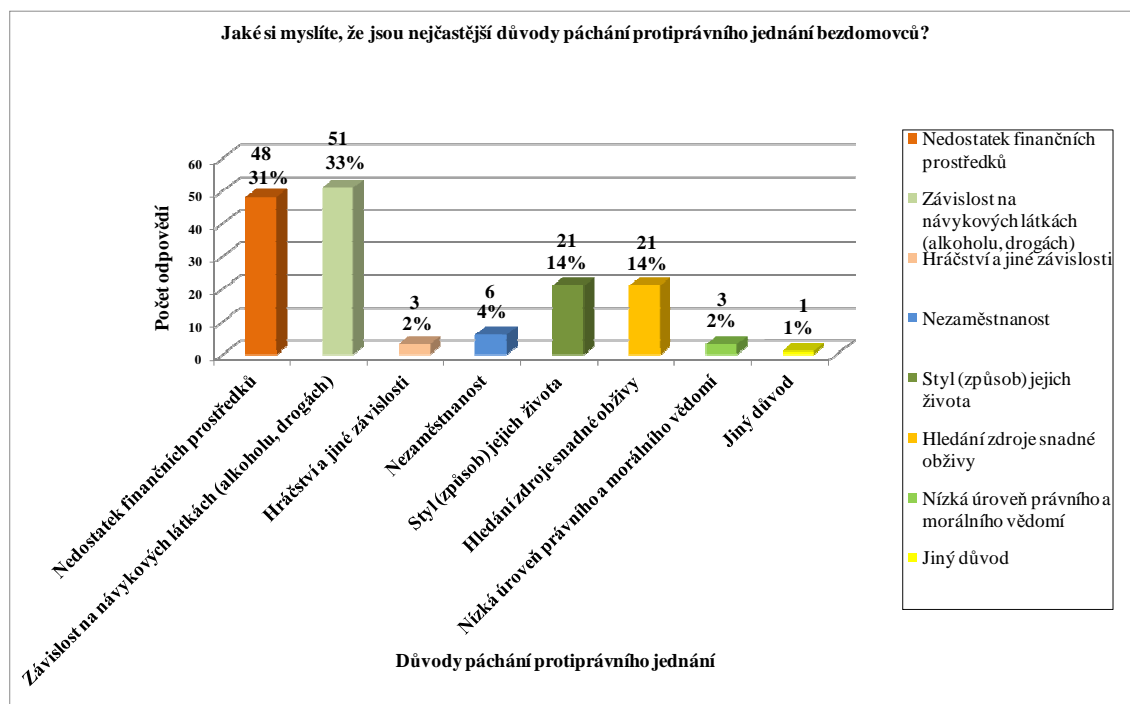
Graf č. 6 Názor příslušníků, zda jsou bezdomovci častěji pachateli či oběťmi protiprávního jednání

Přesná polovina respondentů dle výsledků dotazníkového šetření uvádí, že se jedná spíše o pachatele protiprávního jednání. Bezdomovce jako výhradní pachatele uvedlo 9 respondentů, což činí 17 procent. S názorem, že je to vyrovnané se ztotožňuje 12 příslušníků tedy 22 procent z celkového počtu. Pouze 6 příslušníků si myslí, že se jedná spíše o oběti a nikdo z dotázaných nezvolil možnost, že se jedná téměř výhradně o oběti protiprávního jednání.

Otázka č. 15 Jaké si myslíte, že jsou nejčastější důvody (max. 3) páchaní protiprávního jednání bezdomovců? Očíslujte, přičemž číslice jedna je nejčastější důvod!

Graf č. 7 Důvody páchaní protiprávního jednání dle příslušníků

Nedostatek finančních prostředků - celkem uvedeno 48x, na prvním místě zvoleno 18x, na druhém místě zvoleno 15x a na třetím místě zvoleno 15x

Závislost na návykových látkách - celkem uvedeno 51x, na prvním místě zvoleno 30x, na druhém místě zvoleno 15x a na třetím místě zvoleno 6x

Hráčství - celkem uvedeno 3x, přičemž to bylo vždy na druhém místě

Nezaměstnanost - celkem uvedeno 6x, na druhém místě zvoleno 4x a na třetím místě zvoleno 2x

Styl jejich života - celkem uvedeno 21x, na prvním místě zvoleno 2x, na druhém místě zvoleno 7x a na třetím místě zvoleno 12x

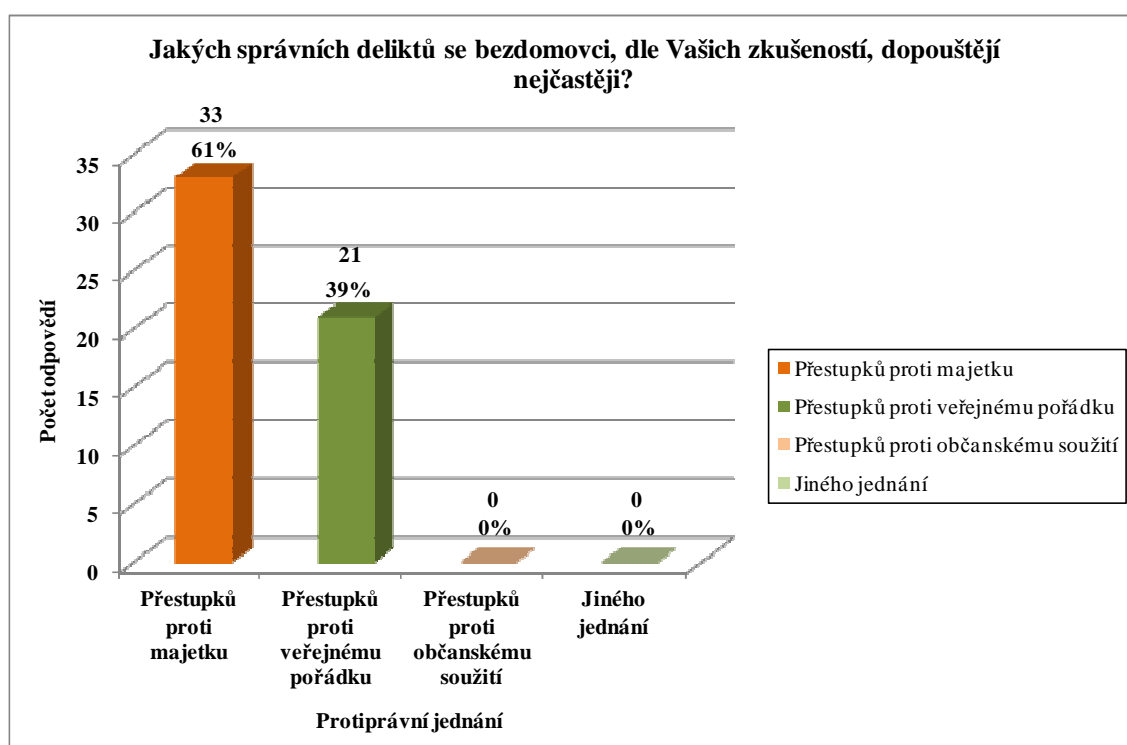
Hledání zdroje obživy - celkem uvedeno 21x, na prvním místě zvoleno 4x, na druhém místě zvoleno 5x a na třetím místě zvoleno 12x

Nízká úroveň prvního a morálního vědomí - uvedeno celkem 3 krát, na druhém místě zvoleno 1x a na třetím místě zvoleno 2x

Jiný důvod zvolen pouze jednou na prvním místě, kdy konkrétně bylo uvedeno záměrné opovrhování normami společnosti

Otázka č. 16 Jakých správních deliktů se bezdomovci, dle Vašich zkušeností, dopouštějí nejčastěji?

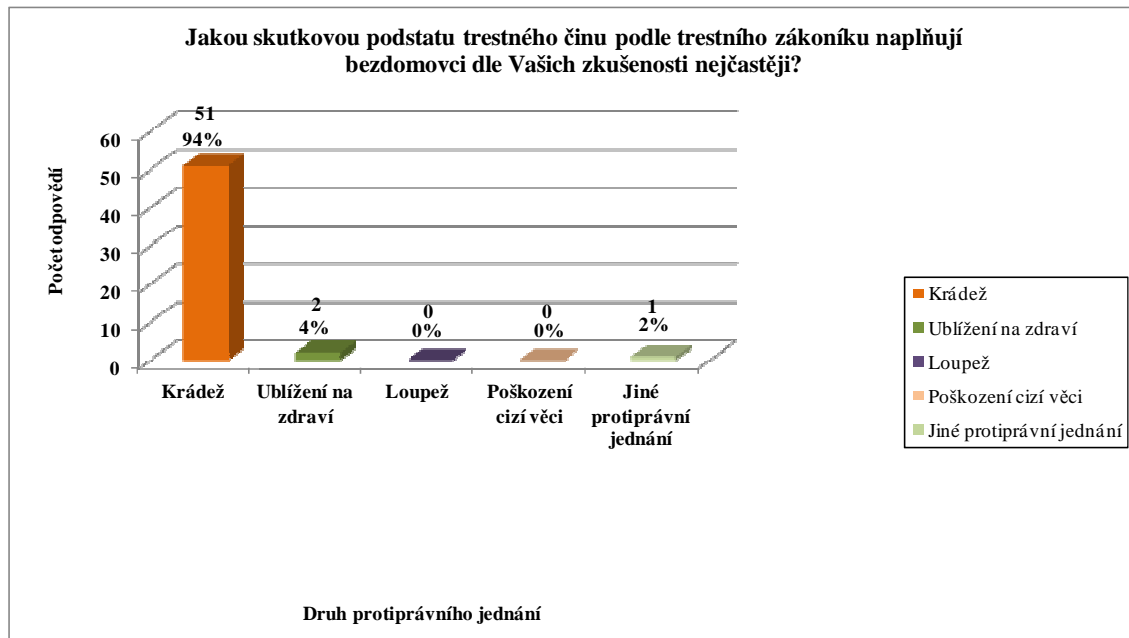
Graf č. 8 Správní delikty bezdomovců dle zkušeností příslušníků

Z výše uvedeného ukazatele vyplývá, že osoby bez domova se dopouštějí nejčastěji přestupků proti majetku, kdy toto uvedlo 33 příslušníků tedy 61 procent z celkového počtu. Toto může být zapříčiněno zejména krádežemi v obchodech s potravinami. Poté již následují jen přestupky proti veřejnému pořádku, které uvedlo 21 příslušníků tedy 39 procent z celkového počtu.

Otázka č. 17 Jakou skutkovou podstatu trestného činu podle trestního zákoníku naplňují bezdomovci dle Vašich zkušeností nejčastěji?

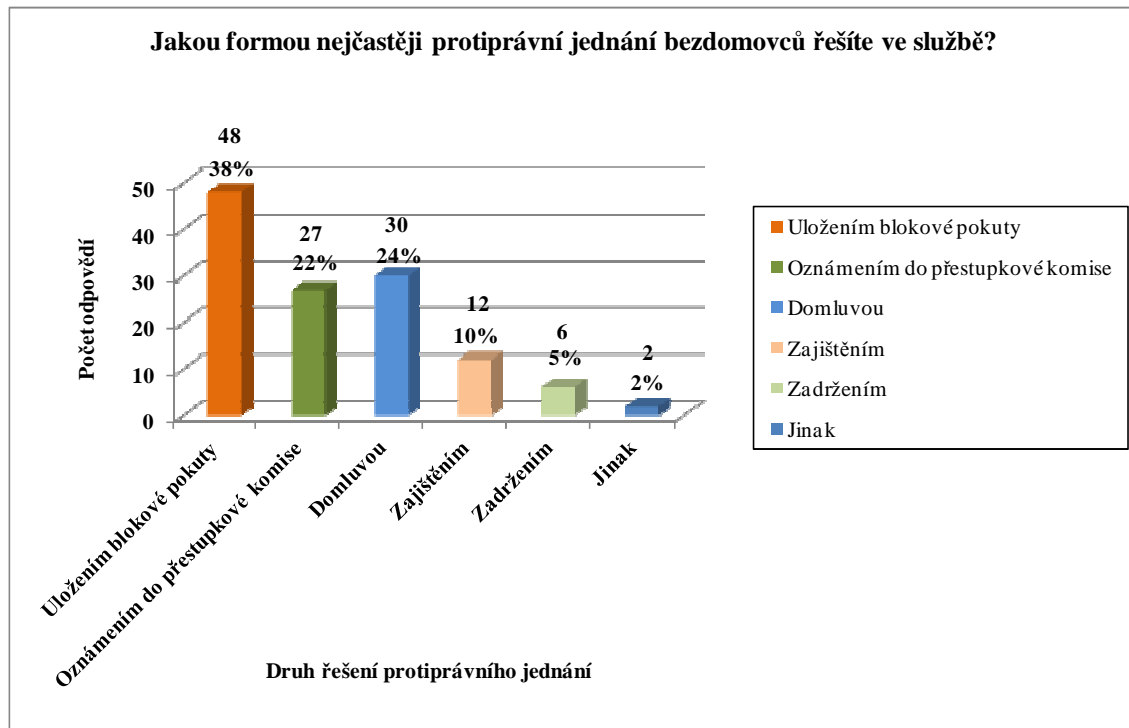
Graf č. 9 Trestná činnost bezdomovců dle zkušeností příslušníků

Z odpovědí respondentů je patrné, že drtivá většina uvedla trestný čin krádež tedy 51 respondentů, kdy toto tvoří 94 procent z celkového počtu. Dva respondenti uvedli, že se bezdomovci nejčastěji dopouští ublížení na zdraví a pouze jeden respondent zvolil jiný důvod, kdy uvedl konkrétně porušování domovní svobody.

Otázka č. 18 Jakou formou nejčastěji protiprávní jednání bezdomovců řešíte ve službě? Maximálně vyberte tři možnosti, přičemž číslice jedna je nejčastější!

Graf č. 10 Řešení protiprávního jednání příslušníky

Uložení blokové pokuty - celkem uvedeno 48x, na prvním místě je uvedeno celkem 33x, na druhém místě je uvedeno celkem, 15x

Oznámením do přestupkové komise - celkem uvedeno 27x, na druhém místě je uvedeno celkem 25 a na třetím místě je uvedeno celkem 2x

Domluvou - celkem uvedeno 30x, z toho na prvním místě uvedeno 20x, na druhém místě uvedeno 4x a na třetím místě uvedeno 6x.

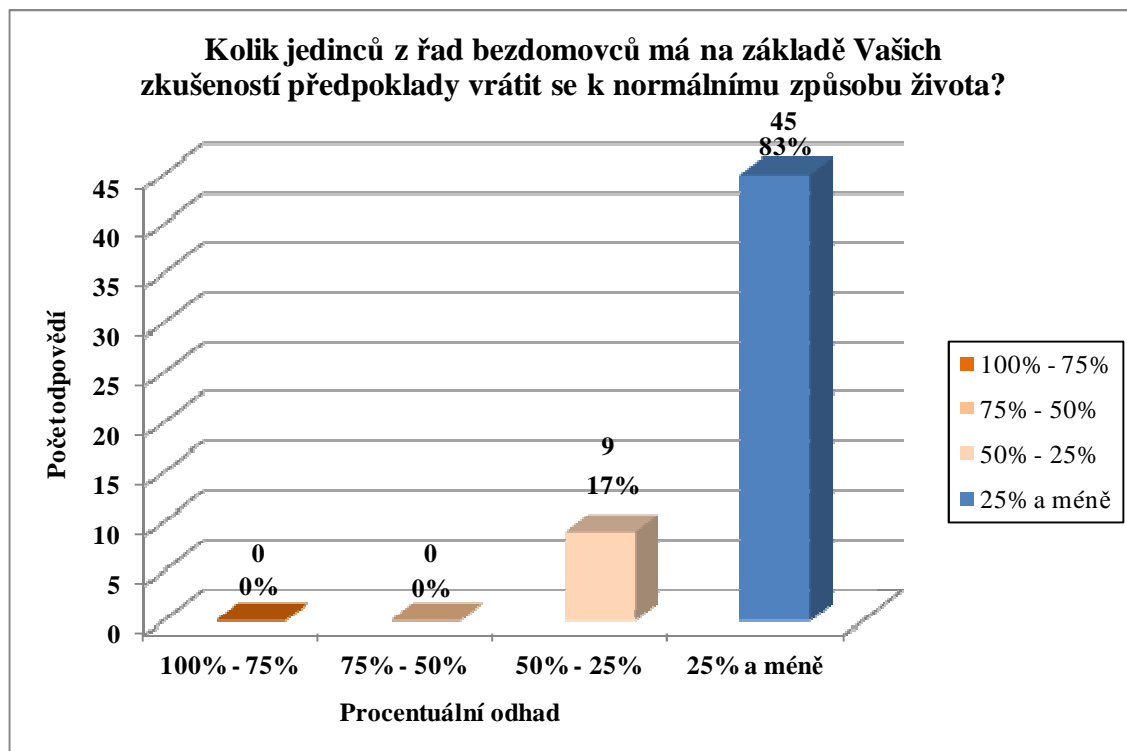
Zajištěním - celkem uvedeno 12x, na druhém místě uvedeno 2x a na třetím místě uvedeno 10x

Zadržením - celkem uvedeno 6x vždy na třetím místě

Jiný důvod - byl vybrán ve dvou případech vždy na třetím místě, kdy bylo uvedeno, že toto jednání řeší tým, že osobu odvezou na hranice svého území

Otázka č. 19 Kolik jedinců z řad bezdomovců má na základě Vašich zkušeností předpoklady vrátit se k normálnímu způsobu života?

Graf č. 11 Šance bezdomovců na návrt k normálnímu způsobu života dle příslušníků

Šance na návrat k běžnému způsobu je u bezdomovců pohledem příslušníků velmi malá, kdy si 45 příslušníků myslí, že je menší než 25 procent, což činí 83 procent z celkového počtu dotázaných. Zbýlých 9 příslušníků se domnívá, že jejich šance se nachází v rozmezí 50-25 procent, což činí 17 procent z celkového počtu dotázaných.

Shrnutí výzkumu a vyhodnocení stanovených hypotéz

Autor se v této části zaměří na shrnutí výsledků dotazníkového šetření. Jak již bylo dříve deklarováno dotazník je rozdělen do tří částí a v těchto částech rovněž proběhne vyhodnocení a dále vyvrácení či potvrzení stanovených hypotéz.

1. Dotazník - základní údaje

Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že v přímém výkonu služby ve městech Mladá Boleslav a Mnichovo Hradiště jednoznačně vykonává službu v rámci

Policie České Republiky 42 mužů oproti 12 ženám. Výsledek odpovídá tomu, že tato riziková práce je vyhledávána převážně muži, jelikož při jejím výkonu často dochází k vynucení zákonnosti i za použití síly, což může činit částí ženské populace problém. Jejich věk se z 56 procent pohybuje v rozmezí 26-30 let, kdy dalších 24 procent tvoří věková hranice 18-25 let. Z tohoto je zřejmé, že v přímém výkonu služby pracují spíše mladší generace, kdy naopak starší generace již spíše zpracovávají spisovou dokumentaci či v některých případech končí poté, co dosáhnou po splnění určitého počtu odsloužených let renty. Z průzkumu nejvyššího dosaženého vzdělání vychází téměř 70 procent příslušníků se středoškolským vzděláním, jelikož toto je zároveň stanoveno jako minimum pro přijetí do služebního poměru. Dotázaním na délku služby u Policie České republiky bylo zjištěno, že z dotazovaných 50 procent tvoří příslušníci skupiny do 5 let služby a zbylých 50 procent pak příslušníci sloužící 6-10let. Mladou Boleslav určilo z dotázaných 2/3 respondentů jako místo výkonu služby a zbylá 1/3 připadá na město Mnichovo Hradiště, což logicky vyplývá z počtu obyvatel daných měst.

2. Dotazník - vědomostní část

Při dotazu na znalost alespoň jedné organizace pomáhající osobám bez domova odpovědělo 56 procent kladně, což není zrovna velké číslo pokud chceme osobám bez domova pomoci. Jako nejčastější organizace byl celkem 24x uveden Dům Naděje v Mladé Boleslavi, kdy toto může být i zapříčiněno tím, že se část otázek na tuto největší organizaci v okrese vztahuje. Dalším závažným faktorem je, že celkem 70 procent dotázaných vůbec neví, jak jejich město těmto osobám pomáhá. Na dotaz zda prošli školením či nějakým speciálním kurzem na práci s lidmi bez domova, krom jednoho respondenta všichni uvedli, že ničím takovým nikdy neprošli. Všichni respondenti navíc shodně uvedli, že nikdy nebyli osloveni žádným centrem ke spolupráci. Na základě tohoto můžeme usuzovat, že není ani na jedné straně snaha o spolupráci na pomoc těmto lidem, kdy možná toto může být zapříčiněno tím, že se pomáhající organizace domnívají, že přítomnost policie by na jejich práci s osobami bez domova mohla mít negativní vliv. Při dotazu na poskytované služby Domem Naděje v Mladé Boleslavi 56 procent příslušníků správně uvedlo, že je zde poskytována služba noclehárny. Pouze jeden příslušník správně odpověděl, že se zde nachází i níkoprahové denní centrum a devět příslušníků správně uvedlo, že poskytovány jsou rovněž terénní práce. Naopak celkem 23x bylo chybně uvedeno, že se zde nachází ohřívárna. K provozní době k nabízeným službám pouze jeden příslušník z celkového počtu uvedl správnou provozní dobu. Dále

téměř 80 procent příslušníku vůbec netuší za jakých podmínek bude bezdomovec ucházející se o službu Domu Naděje přijat. Dál z výsledků průzkumu vyplývá, že téměř 85 procent příslušníků se domnívá, že není schopna bezdomovcům adekvátně poradit o možnostech nabízených služeb prostřednictvím pomáhajících organizací.

3. Dotazník - zkušenostní část

Při dotazu na to, zda jsou bezdomovci spíše pachateli než oběťmi odpovědělo kladně téměř 70 procent respondentů, kdy dalších 20 procent se domnívá, že je to spíše vyrovnané. Při dotazu na důvody jejich páchaní protiprávní jednání vyplynulo z průzkumu, že jednoznačně nejvíce jsou zastoupeny důvody spočívající v nedostatku finančních prostředků a v závislosti na návykových látkách. Dále již v menší míře jsou zastoupeny zejména důvody spočívající ve stylu jejich života a v hledání zdroje obživy. V otázce týkající se nejčastějších správních deliktů vychází z průzkumu, že 61 procent příslušníků odpovědělo, že bezdomovci jsou nejčastěji pachateli přestupků proti majetku, což zpravidla souvisí s opatřením si stravy, což bývá často jejich základním každodenním úkolem. Dále 39 procent příslušníků odpovědělo, že se nejčastěji dopouští přestupků proti veřejnému pořádku, což je vlastně důsledkem jejich životního stylu. Pokud se zaměříme na trestnou činnost jednoznačně téměř ve všech případech příslušníci uvedli, že nejčastěji páchaným trestným činem ze strany bezdomovců je krádež. Při otázce na způsob, jakým jsou protiprávní jednání bezdomovců řešena, můžeme konstatovat, že se jedná na prvním místě o vyřízení věci blokovou pokutou a poté následuje vyřízení protiprávního jednání domluvou či oznámením příslušnému správnímu orgánu. V poslední otázce se autor tázal na subjektivní pocit respondentů o možnosti návratu bezdomovců k něžnému způsobu života, kdy přes 80 procent příslušníků odpovědělo, že jejich šanci v úspěšnosti vidí v kategorii 25 procent a méně.

4. Vyhodnocení stanovených hypotéz

- **Osoby bez domova jsou jednoznačně častěji pachateli protiprávního jednání než oběťmi**

Dle výsledků a shrnutí dotazníkového šetření týkající se otázky č. 14 lze konstatovat správnost této hypotézy, neboť 67 procent příslušníků odpovědělo, že jsou častěji pachateli protiprávního jednání, 22 procent dotázaných uvedlo, že je to vyrovnané a 11 procent uvedlo, že se jedná spíše o oběti.

- **Osoby bez domova se nejčastěji dopouštějí protiprávního jednání porušujícího normy správního (přestupkového) práva a normy z oblasti trestního práva, kdy si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní**

V tomto případě se rovněž jedná o správnou hypotézu, neboť z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že jak v oblasti správních deliktů, tak v oblasti trestné činnosti zvolili respondenti krádež na prvním místě. Na posouzení této hypotézy byly využity odpovědi k otázkám č. 16,17.

- **Příslušníci Policie České republiky dislokovaní ve městech Mnichovo Hradiště a Mladá Boleslav nemají dostatek informací, aby byli schopni vysvětlit služby nabízené pomáhajícími organizacemi či obcí.**

Na tuto konkrétní hypotézu najdeme odpověď v několika otázkách a to otázkách číslo 6,7,10,11,12,13. Po vyhodnocení těchto otázek lze téměř jasně konstatovat, že příslušníci Policie České republiky dislokovaní ve městech Mladá Boleslav a Mnichovo Hradišti nemají potřebné povědomí o této problematice, aby byli schopni osobám bez domova adekvátně poradit. Na základě tohoto se jedná o rovněž správnou hypotézu.

- **Převážná většina příslušníků Policie České republiky dislokovaných ve městech Mnichovo Hradiště a Mladá Boleslav neabsolvovala žádné školení či kurzy k práci s lidmi bez domova**

Na závěrečnou hypotézu byla zaměřena otázka č. 8, kdy z celkového počtu 54 příslušníků odpovědělo 53 respondentů, že žádnou zvýšenou kvalifikací k dané problematice neprošli čili potvrdili správnost této stanovené hypotézy.

Závěr

V souhrnu lze konstatovat, že sociálně patologický jev bezdomovectví je problém, který nelze úplně vymístit. Jde jen o to, jakou měrou bude zasahovat celou společnost. Na tomto budou mít podíl zejména vládní programy a sociální politiky. O závažnosti tohoto fenoménu svědčí i ministerstvem práce a sociálních věcí vydaná Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020.

Cílem této práce bylo pohledem do historie a současnosti zmapovat stav a vývoj sociálně patologického jevu bezdomovectví. Osvětlit základní pojmosloví týkající se této problematiky a to zejména charakterizovat slova bezdomovec a bezdomovectví. Ukázalo se, jak není jednoduché vymezit hranice těchto pojmů, že i autoři, kteří mají mnohdy několikaleté praktické znalosti v této problematice, mají částečně odlišné názory od svých kolegů. Nutno podotknout, že dle názoru autora této práce vznikají literární zdroje až pádem totalitního režimu, kdy do té doby byla publikace tohoto sociálního jevu nežádoucí čili v současnosti neexistuje mnoho zdrojů zacílených na tuto problematiku. Tato práce určuje a definuje typologie bezdomovectví a příčiny vedoucí ke vzniku této formy sociálního vyloučení. Důležitým prvkem z pohledu typologie bezdomovectví je, že typ zjevného bezdomovectví, který někteří lidé vnímají jako jediný typ, je vlastně nejméně početně zastoupen a mnohem více jsou zastoupeny typy skryté a potencionální. Při zaměření na příčiny vzniku bezdomovectví je podstatné, že bezdomovectví nevzniká zpravidla z jedné příčiny, ale jedná se často o kombinace několika nežádoucích jevů.

Dalším cílem teoretické části bakalářské práce bylo prozkoumat síť neziskových organizací v České republice zabývajících se pomocí osobám bez domova, tyto následně charakterizovat a zacílit na služby, které lidem bez přístřeší poskytují a definovat jejich charakter v této práci. Závěrečná kapitola je věnována problematice vlivu bezdomovectví na práci Policie České republiky, kdy bezdomovci mohou figurovat v tomto vztahu jako pachatelé nebo naopak jako oběti protiprávního jednání.

Výzkumná část byla zaměřena na teritoriální území měst Mladá Boleslav a Mnichovo Hradiště a příslušníky Policie České republiky v přímém výkonu služby v nich sloužících. Cílem bylo zjistit vědomosti příslušníků k problematice bezdomovectví a zároveň zkušenosti s osobami bez domova při výkonu jejich povolání. Ke zjištění a

vyhodnocení aktuálního stavu a vyvrácení či potvrzení konkrétních stanovených hypotéz byla zvolena výzkumná technika v podobě dotazníkového šetření. Z výsledků bylo zjištěno, že minimální a mnohdy téměř nulový počet příslušníků sloužících v daných městech má informace o tom, jak konkrétně jejich město těmto osobám pomáhá či o organizacích pomáhajících osobám bez přístřeší a o službách jimi poskytovaných. Autor se na základě získaných poznatků domnívá, že neexistuje žádná provázanost mezi městským úřadem, policií a pomáhajícími organizacemi. V tomto jsou také spatřovány velké rezervy pro účinný boj s touto problematikou. Pokud by se zvýšila informovanost příslušníků a potažmo osob bez domova došlo by k lepšímu využití služeb nabízených městy např. sbírky oblečení a spacích potřeb a způsobu - jak se k těmto věcem dostat, postavení vyhřívaného stanu v zimním období, kdy teploty klesají pod -5°C apod.. Dále by se zvýšila znalost o nabízených službách pomáhajícími organizacemi a podmínkách pro přijetí uchazeče o tuto službu. Autor se domnívá, že toto by mělo za následek snížení počtu osob bez domova v ulicích měst, jejich lepší připravenost na zimní období a zvýšení možnosti návratu k běžnému způsobu života. Z výsledků zaměřených na zkušenosti příslušníků zcela jasně a nepřekvapivě vyplývá, že osoby bez domova jsou častěji pachatelé než oběti protiprávního jednání a v oblastech správních deliktů a trestné činnosti se nejčastěji dopouštějí prostých krádeží, což je spojeno s jejich každodenní náplní dne a to opatřením si stravy pro tento den a tím zajištěním si svého vlastního přežití.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BALÁŠ, O. a kol. *Aktuální otazníky fenoménu bezdomovství*. Brno: Centrum sociálních služeb, 2010. 78 s. ISBN 978-80-254-9015-0.
2. BARTÁK, M. *Zdravotní stav populace bezdomovců v ČR a jeho determinanty I.: (bezdomovství v zrcadle veřejné politiky)*. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004. 102 s. ISBN 80-86625-35-4.
3. GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
4. HAASOVÁ, J. *Jak žijí v Olomouci ženy bez domova: sedm skutečných příběhů*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 100 s. ISBN 80-244-1238-1.
5. HIML, P. *Zrození vagabunda: neusedlí lidé v Čechách 17. a 18. století*. Praha: Argo, 2007. 371 s. ISBN 978-80-7203-917-3.
6. HRADECKÝ, I. a HRADECKÁ, V. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, občanské sdružení, 1996. 107 s. ISBN 80-902292-0-4.
7. HRADECKÝ, I. a kol. *Definice a typologie bezdomovství: [zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR]*. Praha: Pro Sdružení azylových domů vydala Naděje, 2007. 50 s. ISBN 978-80-86451-13-8.
8. CHMELÍK, J. a kol. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 532 s. ISBN 80-86898-36-9.
9. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.
10. *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*. Praha: MPSV, 2013. 68 s. ISBN 978-80-7421-072-3.
11. KOUKOLÍK, F. a DRTILOVÁ, J. *Život s deprivanty. II, Základy stupidologie*. Praha: Galén, 2002. 490 s. ISBN 80-7262-078-9.
12. MAREK, J., STRNAD, A. a HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. 175 s. ISBN 978-80-262-0090-1.
13. MAREŠ, P. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 248 s. ISBN 80-85850-61-3.
14. MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. 309 s. ISBN 80-7178-473-7.
15. MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2007. 309 s. ISBN 978-80-7367-331-4.

16. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J.a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI, 2004. 451 s. ISBN 80-7357-026-2.
17. PAVELKOVÁ, J. *Problematika lidí v nouzi*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. 122 s. ISBN 978-80-7290-338-2.
18. RHEINHEIMER, M. *Chudáci, žebráci a vaganti: lidé na okraji společnosti 1450-1850*. Praha: Vyšehrad, 2003. 187 s. ISBN 80-7021-579-8.
19. ŠKODA, J., VAVERA, F., ŠMERDA, R. *Zákon o policii s komentářem*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 396 s. ISBN 978-80-7380-160-1.
20. ŠTÁBLOVÁ, R. *Kriminologie*. Praha, 2008. 78 s.
21. ŠTĚCHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M. a KOPOLDOVÁ, B. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. 111 s. ISBN 978-80-7338-069-4.
22. SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 174 s. ISBN 978-80-86708-21-8.
23. TOMEŠ, I. *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost: výběr z přednášek přednesených na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy*. Praha: Sociopress, 1996. 213 s. ISBN 80-902260-0-0.

Elektronické zdroje

1. ARMÁDA SPÁSY. *Azylový dům*. [online]. [cit.2014-11-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadaspasypraha.cz/azylovy-dum/>>.
2. ARMÁDA SPÁSY. *Historie*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadaspasypraha.cz/historie/>>.
3. ARMÁDA SPÁSY. *Komunitní centra s sbory*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadaspasy.cz/co-delame/komunitni-centra-sbory>>.
4. ARMÁDA SPÁSY. *Nízkoprahové denní centrum*. [online]. [cit. 2014-11-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadaspasypraha.cz/azylovy-dum/nizkoprahove-denni-centrum/>>.
5. ARMÁDA SPÁSY. *Noclehárna*. [online]. [cit.2014-11-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadaspasypraha.cz/azylovy-dum/nocleharna/>>.

6. DIAKONIE ČESKOBRATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ. *Naše hodnoty*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW: < <http://www.diakonie.cz/o-diaconii/nase-hodnoty/>>.
7. DIAKONIE ČESKOBRATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ. *O diaconii*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW: < <http://www.diakonie.cz/o-diaconii/>>.
8. IURIDICTUM. *Právní skutečnost*. [online]. [cit.2014-12-16]. Dostupné z WWW: <http://iuridictum.pecina.cz/w/Protipr%C3%A1vn%C3%AD_jedn%C3%A1n%C3%AD>
9. JEŘÁBEK, V. *Bezdomovectví - historie v kontextu sociálních služeb*. [online]. [cit. 2014-11-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.nocleherna.blogspot.cz/2014/02/bezdomovectvi-historie-v-kontextu.html>>.
10. MOST K NADĚJI. *Dům na půl cesty Liberec*. [online]. [cit.2014-11-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.mostknadeji.eu/liberecky-kraj/dum-na-pul-cesty-liberec/>>.
11. NADĚJE. *Vznik a vývoj Naděje*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW: < http://www.nadeje.cz/vznik_a_vyvoj_nadeje#>.
12. NOVÝ PROSTOR. *Poslání*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW: < <http://www.novyprostor.cz/poslani.html>>.
13. SDRUŽENÍ ČESKÁ KATOLICKÁ CHARTIA. *Kdo jsme*. [online]. [cit.2014-11-16]. Dostupné z WWW: < http://www.dchrbno.caritas.cz/www/kdo_jsme.htm>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1990, částka 35, s. 810.
2. ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79, s. 4031
3. ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In : *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 356, 361 a 380.

Seznam grafů

Graf č. 1 Věk respondentů.....	59
Graf č. 2 Vzdělání respondentů.....	60
Graf č. 3 Délka služebního poměru.....	61
Graf č. 4 Nabízené služby organizace Dům Naděje v Ml. Boleslavi dle respondentů.....	64
Graf č. 5 Schopnost příslušníků adekvátně poradit osobám bez domova.....	66
Graf č. 6 Názor příslušníků, zda jsou bezdomovci častěji pachateli či oběťmi protiprávního jednání.....	67
Graf č. 7 Důvody páchání protiprávního jednání dle příslušníků.....	68
Graf č. 8 Správní delikty bezdomovců dle zkušeností příslušníků.....	69
Graf č. 9 Trestná činnost bezdomovců dle zkušeností příslušníků.....	70
Graf č. 10 Řešení protiprávního jednání příslušníky.....	71
Graf č. 11 Šance bezdomovců na návrt k normálnímu způsobu života dle příslušníků.....	72

Přílohy

Příloha č. 1 Vzor dotazníku určeného pro dotazníkové šetření

Příloha č. 1 Vzor dotazníku určeného pro dotazníkové šetření

Dotazník k bakalářské práci:

Vážení kolegové,

jmenuji se Petr Kadeřábek, pracuji na Obvodním oddělení policie v Mnichově Hradišti. Jsem studentem 3. ročníku vzdělávacího programu Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě na Vysoké škole evropských a regionálních studií o.p.s.. Obracím se na Vás s prosbou o pravdivé vyplnění tohoto dotazníku, který bude použit jako výzkumný materiál k bakalářské práci, jenž zpracovávám na téma: „BEZDOMOVECTVÍ SE ZAMĚŘENÍM NA MLADOBOLESLAVSKO“. Výzkum se týká zejména dvou hlavních bodů. Prvním bodem je zjištění Vašich zkušeností s problematikou bezdomovectví a druhý bod se zaměří na povědomí o organizacích nabízejících pomoc lidem bez domova a jejich možnou spolupráci s Vámi. Tento dotazník je zcela anonymní a bude použit pouze k výše uvedeným výzkumným účelům, proto prosím neuvádějte své jméno.

Předem Vám moc děkuji za vyplnění dotazníku a za Váš čas.

pprap. Petr Kadeřábek

OOP Mn. Hradiště

Pokyny k vyplnění dotazníku:

- zvolené tvrzení označte v okénku
- odpověď na některé otázky vypište

V dotazníku zaškrtněte pouze jednu odpověď, pokud není uvedeno jinak.

Základní údaje

Otázka č. 1: Jaké je Vaše pohlaví?

muž žena

Otázka č. 2: Kolik je Vám let?

18-25 let 26-30 let 31-40 let
 41-50 let nad 50 let

Otázka č. 3: Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

středoškolské vyšší odborná škola
 vysokoškolské – bakalářské vysokoškolské – magisterské
apod.
 jiné,

Otázka č. 4: Jak dlouho sloužíte u PČR?

do 5 let 6-10 let 11-20 let
 21-30 let nad 30 let

Otázka č. 5: V jakém městě sloužíte?

Mnichovo Hradiště Mladá Boleslav

Vědomostní část

Otázka č. 6: Znáte nějaké organizace v okrese, kde sloužíte, zabývající se pomocí lidem bez domova?

ano ne

Pokud ano, uveďte jaké?

.....

Otázka č. 7: Pokud je Vám známo, uveďte konkrétní příklady, jak pomáhá Vaše město lidem bez domova?

.....
.....
.....
.....

Otázka č. 8: Prošel jste někdy speciálním kurzem nebo nějakým jiným vzdělávacím programem na práci s lidmi bez domova?

ano ne

Pokud ano, upřesněte, o jaký kurz se jednalo

.....
.....

Otázka č. 9: Byl jste někdy osloven organizací pomáhající bezdomovcům ke spolupráci?

ano ne

Pokud ano, upřesněte, o jakou událost se jednalo

.....
.....

Otázka č. 10: Je Vám známo jaké konkrétní služby nabízí organizace pomáhající lidem bez domova Dům Naděje v Mladé Boleslavi? Možnost zaškrtnout více služeb!

nízkoprahové denní centrum

noclehárna

terénní práce

azylový dům

dům na půl cesty

ohřívárnu

Otázka č. 11: Znáte konkrétní provozní dobu Domu Naděje v Mladé Boleslavi pro poskytované služby?

.....
.....
.....
.....

Otázka č. 12: Pokud znáte, uveďte, za jakých podmínek bude uchazeč o službu v Domě Naděje v Mladé Boleslavi přijat?

.....
.....
.....
.....

Otázka č. 13: Domníváte se, že máte dostatek informací o poskytovaných službách lidem bez domova ve Vašem okrese a jste jim schopni adekvátně poradit, kde a jakou službu dostanou?

- rozhodně ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne

Zkušenostní část

Otázka č. 14: Jsou bezdomovci častěji pachateli nebo spíše oběti protiprávního jednání?

- téměř výhradně se jedná o pachatele protiprávního jednání
- spíše se jedná o pachatele protiprávního jednání
- mám pocit, že je to vyrovnané
- spíše se jedná o oběti protiprávního jednání
- téměř výhradně se jedná o oběti protiprávního jednání

Otázka č. 15: Jaké si myslíte, že jsou nečastější důvody (max. 3) páchaní protiprávního jednání bezdomovců? Očíslujte, přičemž číslice jedna je nejčastější důvod!

- nedostatek finančních prostředků
- nezaměstnanost
- závislost na návykových látkách (alkoholu, drogách)
- hráčství a jiné závislosti
- nízká úroveň právního a morálního vědomí
- styl (způsob) jejich života
- hledání zdroje snadné obživy
- jiný důvod, uveďte prosím

Otázka č. 16: Jakých správních deliktů se bezdomovci, dle Vašich zkušeností, dopouštějí nejčastěji? Vyberte pouze jednu možnost!

- přestupků proti veřejnému pořádku
- přestupků proti občanskému soužití
- přestupků proti majetku
- jiného jednání, prosím uveďte

Otázka č. 17: Jakou skutkovou podstatu trestného činu podle trestního zákoníku naplňují bezdomovci dle Vašich zkušeností nejčastěji? Vyberte pouze jednu možnost!

- krádež
- ublížení na zdraví
- loupež

- poškození cizí věci
- jiného jednání, prosím uveďte

Otázka č. 18: Jakou formou nejčastěji protiprávní jednání bezdomovců řešíte ve službě? Maximálně vyberte tři možnosti, přičemž číslice jedna je nejčastější!

- domluvou
- uložením blokové pokuty
- zajištěním
- zadržením
- oznámením do přestupkové komise
- jinak, uveďte prosím

Otázka č. 19: Kolik jedinců z řad bezdomovců má na základě Vašich zkušeností předpoklady vrátit se k normálnímu způsobu života?

- 100% - 75%
- 75% - 50%
- 50% - 25 %
- 25% a méně